Mishnas Sofrim

הועתק והוכנס לאינטרנט www.hebrewbooks.org ע"י חיים תשע"א

הועתק והוכנס לאינטרנט www.hebrewbooks.org ע"י חיים תשע"א

The Jewish Learning Exchange 142 Route 306 P.O. Box 334 Monsey, N.Y.10952 For those wishing to pursue their Jewish studies toll—free information service 1-800-431-2272 (In N.Y. State call 914-425-1370) (In Canada call 416-787-1681)

Ohr Somayach/Tanenbaum College 22-24 Shimon Hatzadik St. Jerusalem, Israel (02) 810315

Mishnas Sofrim

A translation of the Mishna Berura dealing with the laws of writing the Ashuris script

by Yona Vogel

הועתק והוכנס לאינטרנט www.hebrewbooks.org ע"י חיים תשע"א

The Jewish Learning Exchange (Ohr Somayach/Tanenbaum College)

Distributed in Israel by

Y. Vogel
832/12 Ramat Zvi
Zichron Yaakov
and
Rabbi E. Rokach
14 Rechov Harav Frank
Bayet Vegan, Jerusalem
02-418195

Distributed in U.S. by
L. Vogel
443 Steven Ave.
W. Hemp., N.Y. 11552
516 483 2747

Distributed in Canada by Y. Idels 44 Chabad Gt. Thornhill, Ontario 416 886 3262

Revised edition 1984/תרש״מ

© copyright 1983
All rights reserved. This book, or any portion thereof, may not be reproduced in any form without written permission from the author.

Printed in Israel

This book is dedicated to the blessed memory of my father ר' כתריאל ב"ר יונה ע"ה נפ' י תמוז תשמ"א תנצב"ה

לזכר נשמת ר' ברוך יהודה ב"ר אברהם משה ע"ה נפ' י אייר תשמ"ב תנצב"ה

לזכר נשמות נתן ורבקה Levy ע״ה יעקב יהודה ועלקה Speyer ע״ה רפאל וסיליה Pinto טופי טופי Pinto ע״ה לזכר נשמות הבחורים הקרושים שמסרו נפשם בקירוש ה' במלחמת שלום הגליל תשמ"ב – ג תנצב"ה

RABBI MOSES FEINSTEIN 455 F. D. R. DRIVE New York, N. Y. 10002

ORegon 7-1222

משה פיינשמיין ר"מ תפארת ירושלים בנוא יארק

כע"ח

הנה שלחו לפני החירבום לשפח אנגלית של משנת ספרים , שחירבמר רב יונה נחום ווגל מזכרון יעקב ישראל. ספרו זה כולל לא רק חירבים אלא ב"כ תוספת ביאור והסברה בצירוף גם הפונות לרוגמא. ונוסף למה שראיתי מכתבי המלצה מרבנים גדולים שבא"י, גם מסרתיו לנכדי תרה"ג מוהר"ר מרדכי פענדלער שלים"א, שקרא מקצחו ושבחו כספר שיכול להיות לחועלת להבין הלכות מסובכות אלו.

ועל כן הריני מביע ברכתי להרב הנ"ל על שנדב לכר לעסוק בביאור הלכות אלו, שיצליחהו השי"ת בהמצח ספרו זה, ושיזכה שיהיה באפת לתועלת לרכים, ולא יצא ח"ו שום מכשול מחירגום זה, שכידוע יש בכל חירגום ללשון לעז ח"ו משע זה, ושיזכה, ביחד עם שאר אחינו בני ישראל, להרמת קרן התורה בביאת משית צדקנו בקרוב. ועל זה באתי על התתום לכבוד התורה בי"ת סיון משמ"ג בנוא יארק.

In Cerus sex

משה פיינשפיין

הרב נחנון בולמן Rabbi Nachman Bulman קרית נחליאל•בית מדרש לחינוך Kiryat Nachliel•Educational Institute

בסיד אור זוון ו שלק הצרות אורד ב' אוור תשול פת מובל המתן וצל

מר און בלאת אל המתן וצין האר אל המתן וצין העמק העמק אל POB 531 Migdal Haemek אל 18.065 40309 אל 18.065 19.065

Table of Contents

	Foreword by Rabbi Mendel Weinbach	11
	Preface	13
Writing the Ash	uris Script	
	The Laws of Shelo K'sidran	15
	The Laws of Chok Tochos	19
	The Laws of Mukaf G'vil	20
The Forms of the	e Letters	
	Letters Alef-Tav	23
	Relying on the Reading of a Child	79
	Glossary	81
	Notes to English Translation	XI
Original Habrew Text		771

Foreword to Mishnas Sofrim

When the history of our generation is written a special chapter will certainly be devoted to that unique breed of Bnei Torah who not only overcame the handicap of a late start but even went on to share their learning with others. The siyato dishmayo which enabled them to accomplish so much Torah growth in so short a time also endowed them with the courage and ability to become teachers of their people.

This English translation of the Chofetz Chaim's "Mishnas Sofrim" therefore takes on the significance of a historical milestone. Its translator, Yonah Vogel, began his Torah studues at Ohr Somayach in Jerusalem after his university years and continued them after his marriage as a member of the kollel in the Ohr Somayach community in Zichron Yaakov. His Halocho shiur to newcomers at the Yeshiva marked his first attempt to share his Torah with others and the present work is an ambitious effort to bring the Mishna Beruroh's laws on the writing of Tefillin to the broad public in need of an English translation to aid them in understanding these vital and complicated rules.

Although the Chofetz Chaim incorporated his Mishnas Sofrim into the Laws of Tefillin its contents are equally crucial for anyone who wishes to ascertain the kashrus of a Sefer Torah or a Mezuza. This translation is thus of value both to the layman concerned with the validity of the sacred writings with which he serves his Creator and to the budding Sofer anxious to learn the rules of the sacred art of Sofrus.

Why have Yonah and so many of his colleagues of the returning generation become involved with Sofrus both as an area of specialized study and as a profession? Analysts of the general phenomenon they represent offer a number of explantions: the mystical attraction of the sacred letters and words which offer a rare combination of spiritual, intellectual and esthetic satisfaction; the opportunity to earn a livelihood while doing something of spiritual significance; the flexibility of the Sofer's work schedule which allows him to go on spending a substantial part of his time involved in Torah studies.

All of these explanations are true on a conscious level but I would suggest one more on a subconscious level. The young Jew who has succeeded in overcoming so many obstacles to his becoming a Ben Torah is more anxious than any other student of Torah to reach out to others. The vital ingredient in the success of Ohr Somayach and the score of institutions and programs it has inspired is this ambition of former students to pass on to others what

they were privileged to receive from their dedicated teachers. Writing Tefillin, Sifrei Torah and Mezuzos may represent the most tangible and most accessible form of translating skill and dedication into an impact on the lives of other Jews.

It is therefore a particular pleasure for me to invite the public to read and study this work of one of our beloved veteran students. The accuracy of the translation has been carefully checked and approved by Rav Osher Reich, Rosh Kollel of Ohr Somayach in Zichron Yaakov. The language and style are geared to the modern reader while remaining absolutely faithful to the Hebrew text.

In his opening remarks in the Mishnas Sofrim the Chofez Chaim notes that if G-d fearing people spend great sums of money in securing the most beautiful Battim for Tefillin they should take even more care in strictly observing the laws regarding the inside of the Tefillin, i.e., the Parshios. Only if a Sofer works carefully with the understanding that his work is Meleches Shomayim — holy work — can this be assured.

Yona Vogel is to be congratulated for this Meleches Shomayim — a carefully and skillfully created holy work which will hopefully help thousands of Jews to gain a better understanding of these important laws which affect our daily life. I pray that the siyato dishmayo which has enabled Yona and his wife to develop a beautiful Torah family and has endowed him with the ability to complete this work will continue to inspire him to produce other works which will enrich this and future generations.

Rabbi Mendel Weinbach Dean Ohr Somayach Institutions

Preface

The Mishnas Sofrim is a halachic guide explaining how to write the letters of the Ashuris script which is used to write Sifrei Torah, Tefillin and Mezuzos. It is part of the monumental work of the Mishna Berura which serves as the major authoritative code of Jewish law today in daily religious affairs. Its author, the Chofetz Chaim, is known as one of the greatest Torah sages of the late 1800's and early 1900's in Europe.

The project of translating the Mishnas Sofrim into English was undertaken in response to the difficulty encountered by so many students in understanding the original text. This difficulty stems from the fact that Hebrew is not their mother-tongue, and is compounded by the complicated nature of the material. The Chofetz Chaim himself writes, in his Introduction to the Mishna Berura, that to truly understand the laws of Tefillin one must devote more time to their study than to most other sections of Orach Chaim.

The translation includes the complete text of the Mishnas Sofrim as well as a condensed form of the Bi'ur Halacha and Shar Hatzion. Numerous illustrations have been added for the sake of clarity. Also, the text has been structured to allow for easier comprehension and cross-reference study.

I would like to take this opportunity to sincerely thank the Roshei Yeshiva of Ohr Somayach under whose guidance and support I have grown in Torah. May Hashem grant them continued strength and success in revealing the light and warmth of Torah to a new generation of

Also, I would like to express my appreciation to my Rosh Kollel, Rav Osher Reich, and to Rav Yehuda Rottenberg, Rav Moshe Arye Weinstein and Rav N'sanel Yosef for their invaluable aid in the preparation of this work. May Hashem grant them and their families with an abundance of blessings.

I am especially appreciative to my mother, שחחים, for her immeasurable support in helping to bring this book about.

Finally, I would like to express my heart-felt gratitude to my wife, Tsippora, "mnm", for her limitless devotion to keep a home based on the ideals of Torah.

This translation is not to be viewed as authoratative halacha. Its purpose is to provide the student of sofrus with an aid to the study of the original Hebrew text.

Mishnas Sofrin

A Brief Summary of the Laws of Shelo K'sidran¹

Tefillin and Mezuzos must be written in the same order as they appear in the Torah². The writing of a later paragraph, word or even a letter before an earlier one is considered *Shelo K'sidran* and renders the Tefillin or Mezuza *Possul* — invalid.

The rule of Shelo K'sidran does not apply in the formation of any single letter. For example, to form the letter Tzadi — which consists of a Yud and a Nun — — one may either draw the Yud first and then the Nun or vice versa. Similarly, if one writes a portion of a letter (which does not establish the letter as halachically recognizable) and then writes the preceding letter, it is permissible to return and complete the first-started letter. (For example, if one needs to write the word — and he first writes the Alef without its upper Yud — the essential top right-hand section — and before completing it, he writes the Bais — it is permissible to complete the Alef afterward by adding its upper Yud — 3.

However, if one writes a Yud without its lower left Uketz • or an Alef, Ayin or Shin and the like without connecting their Yud to the rest of the letter (and the letter is fully (halachically) recognizable although not yet finished) to afterwards write a preceding letter would be considered Shelo K'sidran*. Certainly, if the letter is only lacking Tagim or other parts which are not essential to its Kashrus, it would be prohibited to afterwards write a preceding letter. (For example, if one needs to write the word and before writing the Bais, he writes the Nun without its three Tagim, it would be prohibited to return to write the Bais for the Nun was Kosher even without Tagim.)

/Note: There are Sofrim who err in the rule of Shelo K'sidran in matters of Torah law as a result of lack of knowledge. They think Shelo K'sidran applies only when one makes a correction after having completed a set of Parshios, and as a result, they correct, while first writing the Parsha, previously-written letters. However, the din is,

that immediately upon writing a letter, a preceding letter may not be corrected unless it already is fully (halachically) recognizable. To prevent the possibility of error the *Sofer* should be careful not to correct any letter after he has written further in Tefillin and Mezuzos, unless the *Poskim* explicitly allow it.

The above halachos apply if the correction is made through writing and certainly if it is made through erasure, where in addition, the possibility of *Chok Tochos* exists (see section on *Chok Tochos*) even if no letter has been written after the letter in question. Therefore, one must know all the details of the rule of *Chok Tochos*.

The Chayei Adam writes that as a preventative measure against Chok Tochos, he would come to an agreement with his Sofer that no metal (cutting or scraping blades) would come in contact with the parchment. Although the advice of the Chayei Adam is very sound, it only acts as a safeguard against Chok Tochos. A mistake in Shelo K'sidran, however, can only be prevented if the Sofer works slowly, with the understanding that his work is Meleches Shamayim — holy work — and does not raise his hand from any letter until it is completed according to the halacha.

I have seen G-d-fearing people who spend great sums or money on the making and perfecting of their Tefillin, purchasing them from expert *Sofrim* who make beautiful *Battim* which conform to the strictest laws and 'happy is their lot'. Even more care, though, must be taken to strictly observe the laws regarding the *inside* of the Tefillin, namely the *Parshios*.

The Sofer should write all of the letters correctly, according to all their individual halachic specifications. To accomplish this, he must be an expert in the laws of writing the letters and must write with great deliberation, for even if one letter is not written according to the halacha, the entire Tefillin is rendered Possul⁵./

If a letter lacks Tagim or a Yud is written without its left Uketz one may make the necessary corrections even after having written further, because the letter is already fully recognizable (although not yet finished). Even though a Yud without its left Uketz is Possul, according to the opinion of Rabenu Tam, and there are Poskim who maintain that the absence of Tagim⁶ renders a letter Possul, it is permissible to correct the letter even in Tefillin and Mezuzos⁷.

Similarly, it is permissible to erase erroneous points of contact between two letters even after having written further as long as the appearance of the letters involved has not been altered by the connection.

Also, if there is a slight break between the Yudim of the Alef, Shin or Ayin and the body of the letter or between the roof of the Bais, Daled or Tav and its leg and a child who is neither a Chochom nor a Tipeish reads the letter correctly (thus showing that the break in the letter did not cause a change in its halachic appearance) it would be permissible to correct the letter by joining its disconnected parts even after having written further.

However, this is only true if the break is not immediately recognizable, for if it is, correction after having written further would be Shelo K'sidran and thereby prohibited, even if a child reads the letter correctly, since it is obvious to us — because of the wide break — that the letter does not have its correct appearance (Pri Megaddim). The Gaon Rabbi Akiva Eiger argues on this point and permits the break to be repaired⁸⁹.

The previous law is only applicable if the break in the letter does not make it look like a different letter or two different letters. However, if, for example, the left leg of a Ches is slightly separated from its roof and, as result, the letter appears as a Heh of or if there is a split between the two main sections of a Tzadi, causing it to appear as a Nun and a Yud of even if the break is not immediately recognizable and a child reads the letter correctly, according to the Pri Megaddim, the letter is Possul and correction afterwards would be Shelo K'sidran. In a shas had'chak—time of dire need—one would be allowed to make a correction afterwards 10.

A general principle in the rule of Shelo K'sidran is that it only applies if one writes a letter and not if one erases or extends a letter. For example, if one mistakenly adds a Vav to the word l'avosecho between the Bais and the Tav it is permissible to erase the Vav and extend the Bais 11 to fill in the gap. Granted, that by stretching the Bais one is actually writing, however since the Bais was always Kosher this writing has no halachic effect (eliminating the possibility of Shelo K'sidran) 12.

However, if originally a Bais had the appearance of a Nun K'fufa, stretching it to give it the appearance of a Bais after having written further would be considered Shelo K'sidran whether it was first drawn as a Nun or whether only later it was altered to appear as a Nun 13.

Sometimes, even the writing of one dot may be considered Shelo K'sidran. For example, if one writes, by mistake, a Reish instead of a Daled, squaring off the Reish to make it appear as a Daled after having written further, would be Shelo K'sidran.

In summary, any letter which does not, at present, conform to its particular halachic requirements may not be corrected after having written further in Tefillin and Mezuzos. If one does return and add even a dot to fulfil these requirements, he violates the rule of Shelo K'sidran and the Parsha is Possul.

Laws on the Subject of Chok Tochos

Chok Tochos is defined as carving the form of a letter from a block of ink or validating a Possul letter through erasure. In Tefillin and Mezuzos¹, if one forms a letter by means of Chok Tochos, the entire Parsha is invalidated. Even if just the lower left Uketz of a Yud is finished through erasure, it is Possul since without this Uketz the letter is not Kosher.

Chok Tochos is the opposite of Shelo K'sidran, for under the latter rule one is allowed to erase or extend a section of a letter, while in Chok Tochos, if the form of the letter is completed solely through erasure, then even if it is subsequently extended, it is Possul.

As an example of Chok Tochos, if a drop of ink falls into the hollow of a Bais, ruining its appearance, it would be prohibited to erase the drop of ink. /Even if a child reads the letter as a Bais, it would be of no consequence, as long as we see clearly that it has lost its correct appearance. /Even if one subsequently extends the roof and the leg of the Bais in an attempt to complete the letter through writing, the letter would remain Possul, for even without this extension the letter had already regained its correct appearance through erasure.

Similarly, if one writes, by mistake, a Ches TI in place of two Zayinim, it would be prohibited to erase the slanted roof of the Ches to

create two Zayinim for they would have been formed through erasure alone. Rather, one must erase part of each Zayin (as well as the slanted roof) until each one loses its correct form and then

recomplete them. This is permitted as long as one has not written further in Tefillin and Mezuzos.

Mishnas Sofrim 20

A Brief Summary of the Laws of *Mukaf G'vil*¹

At the outset of writing Tefillin and Mezuzos² there must be whole, blank parchment — Mukaf G'vil — bordering each letter on all sides, (i.e., the parchment — klaf — on which the Sofer plans to write should be: (a) whole, without splits, tears or holes³ and (b) clear of all writing and stray marks). Even the left Uketz of the Yud requires Mukaf G'vil.

While actually writing a letter the Sofer must be careful not to make a connection with another letter, whether it be with the body of the letter, or with its Tagim veven if this connection does not change the appearance of either letter. If, while in the process of writing a letter, the Sofer extends it after it is already considered Kosher, he must still avoid contact with another letter

The Sofer must be careful not to extend a letter next to the edge of the klaf. (Special care must be taken when writing the first line in Tefillin and Mezuzos, where only a minimal amount of space is allotted for the height of each letter.) The need for Mukaf G'vil in all these cases is a Torah requirement.

Mukaf G'vil is required even within the letter. (For example, adjacent to the interior walls of the letter Bais, there must be whole blank klaf at the time of writing) and we should follow the strict opinion which maintains that even if there is a lack of Mukaf G'vil on one side within the letter hole it is Possul.

All the previously-mentioned laws apply only at the outset of writing. However, if after writing a letter, a hole develops in the klaf next to it, it is Kosher even if the hole is located on the outside of the letter.

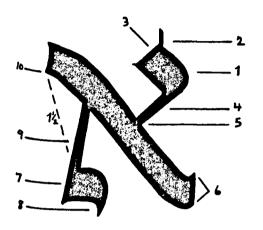
Nevertheless, if one can erase to create Mukaf G'vil he must do so. For example, in a case where a hole develops on the wide stroke of a letter (eg, next to the roof of a Bais, one must erase part of the thickness of the roof adjacent to the hole to re-establish Mukaf G'vil

(However, if a hole develops next to a narrow stroke in a letter, for example, the vertical line in the letter Bais , the letter is Kosher as no correction is possible. This is because in order to reestablish Mukaf G'vil, part of this stroke would have to be erased which would, in turn, ruin the appearance of the letter . To add ink afterward in Tefillin and Mezuzos would be prohibited by the rule of Shelo K'sidran.)

One may erase to establish Mukaf G'vil even after having written further in Tefillin and Mezuzos, and even if the letter was originally written without Mukaf G'vil eg., next to a hole or joined to another letter 10.

(Nevertheless, in a case where two letters are joined together, erasure is only permitted if both letters retain their correct appearance. Otherwise, erasing the connection would be considered *Chok Tochos*. See the section on *Chok Tochos*.)

The Letter Alef

- **1.** The upper right-hand head should be:
- a) written similar to the shape of a Yud 1 and have a small Uketz placed on it 2;
- b) slanted slightly upward 3.
- 2. The leg of the Yud 4 should be connected to the center of the diagonal line of the Alef 5.
- 3. The lower end of the diagonal should bend slightly upward 6 , L'chatchila.
- **4.** The lower head of the *Alef 7* should:
- a) be written similar to the shape of a Yud and have an Uketz protruding downward from the right side 8 L'chatchila*(*) (as in an actual Yud).
- b) be suspended from the diagonal line of the Alef by means of its Tag 9
- c) be situated $1^{1/2}$ kulmusim below the top of the diagonal 10 dimensional
- *(According to the Ari Zal the lower head of the Alef should be written as a small reverse Daled . ...)
- 5. The Uketz on the upper Yud should be drawn directly across from the Uketz on the lower Yud
- 6. The preceding laws were taken from the Bais Yosef. It appears that he does not consider it necessary to draw an Uketz on the left-hand corner of the upper Yud. However, according to the Pri Megaddim¹, L'chatchila.

the upper Yud should be drawn with a left Uketz, similar to an actual Yud.

- 7. If the upper or lower Yud touches the diagonal line more than required at its point of contact, so that the head of the Yud is no longer recognizable, i.e., it is now a straight line the letter is Possul. The same din applies for the Yudim (the heads which are drawn in the shape of Yud) of the Shin, Ayin, Peh and Tzadi and the left heads of the Ayin and Tzadi wnich are drawn as Zayinim (in the shape of a Zayin)² i.e., if they touch the body of the letter more than required at their point of contact the letter is Possul.
- a) If one has not yet written further in Tefillin and Mezuzos he may create the appearance of a Yud by adding ink to the existing straight line ** ** 3.
- b) See the Shulchan Aruch in Siman 32 at the end of Se'iff 18 for the halachos of repairing letters through erasure.
- 8. If the upper or lower Yud is separated from the diagonal line the Alef is Possul. See Siman 32, Se'iff 25.

Biur Halacha

* L'chatchila — The reader should know that in various places in the Mishnas Sofrim and in the Shar Hatzion I did not explain whether the law is L'chatchila or B'di'eved for one of three reasons. The first is that the particular law in question is obvious as to whether it is L'chatchila or B'di'eved. The second is that there are cases where the law is dependent upon the circumstances, sometimes being L'chatchila and sometimes B'di'eved. For instance, where it is written that one should write a letter so and so in order that the next letter can be placed in close proximity to it, it is obvious that if this instruction is not followed and as a result of the break between the two letters the word appears as two separate words it would be Possul. Yet, if this letter is situated at the end of a word it would be Kosher Bi'di'eved. (For example, if one writes the word

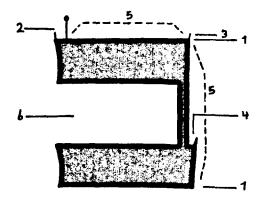
and overextends the leg of the Ayin causing the Reish to be drawn at a distance from the Ayin to an extent that the word is divided into two sections, it is Possul. On the other hand, if the Ayin is situated at the end of a word, as in . even though the leg of the Ayin is longer than required it does not alter the appearance of the word and is Kosher Bi'di'eved.) There are many cases similar to this and I did not want to unduly lengthen the text so I did not elaborate. Thirdly, sometimes I too was in

doubt and I left the issue as is, without further explanation. Therefore, one should not be overly lenient in these cases (the third category) nor overly strict, thereby causing others financial loss, unless he has clear proof for his decision.

Shar Hatzion

(*) L'chatchila — This is because we only need to draw this part of the Alef similar to the shape of a Yud.

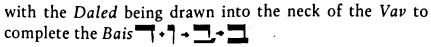
The Letter Bais

1. One should be extremely careful to square both the upper and lower corners on the right-hand side of the Bais 1 so that it should not appear as a Chaf. In a case of doubt $\Box$:, the letter should be shown to a child who is neither a Chuchum — very

intelligent — nor a Tipeish — unintelligent. (See Glossary) (If the child reads the letter as a Chaf it is Possul).

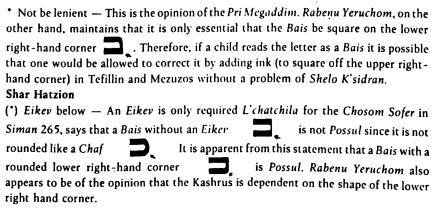
- 2. The din in a case where a Bais is drawn square at the bottom and round at the top _____ is still undetermined and therefore one should not be lenient*.
- 3. L'chatchila, the roof of the Bais should have a small Tag on its left-hand corner 2 (pointing upward) and a small Uketz on its right-hand corner slanting toward the Alef 3. /The Talmud Yerushalmi in Meseches Chagiga asks the question, "Why does the Bais have two Uketzim, one at the front and one at the back?" The Gemara answers, "It is because they ask the letter Bais, Who created you? And it shows them with its front Uketz which points upward—(that G-d above created it). Then they ask, What is His name? And it shows them with its rear Uketz, which is directed toward the Alef' (which has the numerical value of one) meaning that One is His name, i.e., He, G-d, is alone and above all else./
- 4. The Bais is composed of two letters, a Daled and a Vav

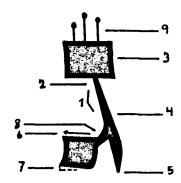
Therefore, the Bais must be drawn with:

- a) a square upper right-hand corner (similar to a Daled) and
- b) a sizeable Eikev below(*) (in place of the head of a Vav) 4.
- **5.** The length as well as the width of the *Bais* should be three *kulmusim 5*.
- **6.** The hollow (center) of the *Bais* should be one *kulmus* wide 6.
- 7. In a case where a Bais is drawn short and a child reads it as a Nun K'fufa, it appears that one should follow the strict ruling (and declare the letter Possul). One would not be allowed to lengthen the letter to form a Bais after having written further in Tefillin and Mezuzos because of the rule of Shelo K'sidran⁵.

Biur Halacha

The Letter Gimel

1. L'chatchila, the body of the Gimel should be drawn as a Zayin(*) 1 (i.e., its head should pass over both sides of its leg 2). (Similarly, the left heads of all the letters of Shatnez Gatz

should be drawn as Zayinim.)

- 2. The head of the Gimel should be (1 kulmus) wide 3.
- 3. The right leg should be: a) a thin line 4; b) extended slightly lower down than the left leg 5.
- 4. The left leg of the Gimel should be drawn:
- a) close to the right leg and not on a large slant
- b) level 6 and slightly raised 7 toward the left A and not bent* downward . T.
- 5. The connecting bar 8 should be wide enough to ensure a firm connection between the two legs, for the Gimel should appear similar to a Nun K'fufa
- 6. The left leg should be drawn low so that another letter can be drawn beside the head of the Gimel Correct (Today, the Sofrim are accustomed to slant the right leg toward the right to accomplish the same purpose (1).).
- 7. Three Tagim should be placed on the head of the Gimel 98.
- 8. If the left leg is drawn straight into the right leg without a connecting bar (it is Possul). One is only required

to erase the left leg 5 before rewriting the Gimel?.

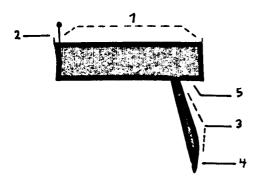
Biur Halacha

* Not bent — The din B'di'eved in a case where the left leg is bent downward is still undetermined. Nevertheless, it is permitted to straighten it even in Tefillin and Mezuzos. Also, if the right leg is drawn to the same level as the left leg it may be corrected afterward in Tefillin and Mezuzos, similar to the case of a Chaf P'shuta with a square corner which the Pri Megadim permits to correct after having written further in Tefillin and Mezuzos.

Shar Hatzion

(*) Zayin — The Pri Megaddim maintains that if the left head of a Tes is not written as a Zayin it is still Kosher. The same din applies here as well, i.e., if the head of the Gimel is written as a Vay it is Kosher.

The Letter Daled

- 1. The roof of the *Daled* should be (3 *kulmusim*) long 1 and have a small *Tag* placed on its left-hand corner 2.
- **2.** The leg of the *Daled* should be drawn:
- a) short 3 (max. 2 kulmusim) to avoid resemblance to a Chaf

P'shuta. If it is drawn longer than the roof daled, it is Possul.

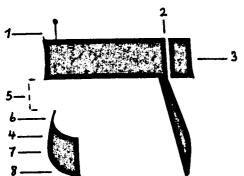
- 3. The upper right-hand corner of the Daled should be distinctly square to avoid resemblance to a Reish. In a case of doubt , if a child does not read it as a Daied it is Possul.
- 4. L'chatchila, the roof of the Daled should extend past its leg toward the right side 5. This extension is called an Eikev and is required because the Daled is meant to look like two Vavim perpendicularly connected \[\] = \[\] = \[\] The Eikev is in the place of the head of the first Vav and the Uketz on the left-hand side of the roof is in place of the head of the second Vav.
- 5. If the leg of a Daled is only the length of a Yud it is Kosher¹⁰. (See letter Tav, number 9.)
- **6.** If one writes, by mistake, a *Heh* in place of a *Daled*, it is prohibited by the rule of *Chok Tochos* to create the form of a

Daled by erasing the left leg alone Tenser T. This is so even if afterward one extends the roof further to the left for one must first invalidate the Daled before rewriting it. See number 7 /.

- 7. There are two alternative ways to correctly rewrite the Daled (before having written further in Tefillin and Mezuzos). Either one can:
- a) erase a section of the roof until only the shape of a Vav remains , (then erase the left leg ,) and afterward recomplete the Daled through writing or,
- b) erase both the right and left legs, making sure not to leave the right leg the length of a Yud (see number 5 above. If the length of a Yud does remain this erasure would constitute Chok Tochos) and then recomplete the Daled through writing add 7 11.

In both (a) and (b) the letter is invalidated, as required, before being rewritten as a Daled.

- 1. L'chatchila, a small Tag should be placed on the left-hand corner of the roof 1.
- 2. The upper right-hand corner should be drawn square 2, L'chatchila, like a Daled and not round like a Reish
- 3. One need not add an Eikev 3 to the roof of the Heh as is necessary (L'chatchila) in the letter Daled. (Today, the Sofrim are accustomed to draw the Heh with an Eikev. See the L'vush.)
- **4.** The *Nikuda 4* left leg of the *Heh* written as an inverted *Yud* should be drawn:
- a) inside the letter on the lower left-hand corner . . .
- b) far enough removed from the roof 5 so that an averagesighted person could easily recognize the break between the Nikuda and the roof in a Sefer Torah which is placed on the bima .
- 5. The slightest connection between the Nikuda and the roof $\uparrow \prod$ renders the Heh Possul¹² even though a child may read it as a Heh¹³.
- **6.** On the other hand, there should not, L'chatchila, be a space of more than one kulmus between the Nikuda and the roof \(\int_{\text{incorrect}}\).
- 7. If the Nikuda is drawn below the middle of the roof, the Heh is Possul . There are three different methods of correcting the P'sul depending on the time and place of the

error:

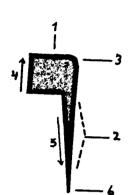
- a) If one had not yet written further (in Tefillin and Mezuzos at the time he realized his mistake) the *Nikuda* may be erased and redrawn below the left end of the roof, as required.
- b) If one had already written further and this method of correction would constitute Shelo K'sidran it is permissible to erase the roof until it is in alignment with the Nikuda
- c) In a case where even this method of correction is not available, e.g., where the *Heh* is located in the middle of a word and erasure of the roof would divide the word into two sections the *Heh* is Kosher as is, without correction 14.
- **8.** The Nikuda of the Heh should be written as follows:
- a) L'chatchila, it should be narrow on top 6 and wide at the bottom 7 similar to an inverted Yud.
- b) Also L'chatchila, it should slant downward a little 8 toward the right and not toward the left, lest the Heh appear as a Tav_{heh} .
- c) The height of the Nikuda must be at least equal to that of a Yud with its lower right Uketz . Shorter than this is not acceptable even B'di'eved 15. The Sofrim must be made aware of this din for they often fail to draw the Nikuda the correct height.
- **9.** If the *Nikuda* is drawn smaller than required and a child reads the letter as a *Heh* one may lengthen it even in Tefillin and Mezuzos without a problem of *Shelo K'sidran*.

/Note: This din is similar to the decision of the Pri Megaddim concerning a Chaf P'shuta which was mistakenly drawn square instead of round on its upper right-hand corner. Even though the letter is Possul as is, the Pri Megaddim permits one to round off the corner through the addition of ink, even after having written further in

34

Tefillin and Mezuzos (for the basic form of the Chaf P'shuta is still intact. So too, in our case of a Heh with a small Nikuda, since the basic form of the Heh is intact, it may be corrected even in Tefillin and Mezuzos).

10. The Pri Megaddim 16 remains in doubt as to whether the Nikuda must be drawn across from the bottom of the right leg or whether it is sufficient to draw it across from the middle of the leg of taking into account that the Nikuda must be at least the height of a Yud, as previously mentioned 17. Nevertheless, if a child reads the letter as a Heh, it is Kosher 18

The Letter Vav

- 2. The leg should be two kulmusim long 2 and:
- a) not less, lest the letter appear as a Yud $\sqrt[3]{\frac{1}{v_{av}}}$;

b) not more, lest it appear as a Nun P'shuta(*) to a child

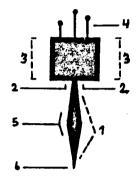
- 3. The right-hand corner of the Vav should be rounded 3 to clearly differentiate it from a Zayin $\sum_{vayin}^{vay} \sum_{vayin}^{vay} \sum_{vayi$
- 4. The left-hand side of the head should be drawn upright
- 4 ' and not on a slant ' 1.
- 5. The leg of the Vav should be:
- a) drawn straight downward 5 and not be broken (or bent) in the middle ? ?.
- b) It is correct to draw it wider on top and have it gradually thin out toward the bottom 5 leaving the Vav standing on a sharp point below 6.
- **6.** In a case where the leg of a Vav is shortened:
- a) If only the length of a Yud remains, it is Possul;

- b) If it is slightly longer it must be shown to a child. (See Siman 32, Se'iff 16.)
- 7. If the head of a Vav is widened so that it appears similar to a Reish 7, it must be shown to a child.
- 8. If one mistakenly writes a Daled in place of a Vav the whole roof must be erased $\frac{1}{2}$ before the Vav may be rewritten correctly $\frac{1}{2}$. It is possible that one would have to erase the leg as well, similar to a case where one writes a Daled in place of a Reish 19.

Shar Hatzion

(*) Nun P'shuta — The L'David Emes maintains that if the leg of the Vav alone is similar to a Nun P'shuta it is Possul.

The Letter Zayin

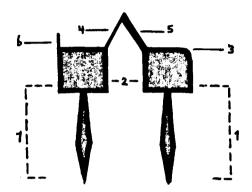

- 1. The leg of the Zayin should be two kulmusim long 1 and:
- a) not more, lest the letter appear as a Nun P'shuta To a child; b) not less, lest it appear as a Yud
- **2.** The head of the Zavin:
- a) must be drawn over both sides(*) of the leg 2 to avoid resemblance to a Vav;
- b) must be square 3 [21];
  c) should have three Tagim placed on it 4.
- **3.** The leg of the Zayin should be:
- a) drawn straight and not be broken (or bent, similar to a Vav — see the diagrams in letter Vav).
- b) Some begin the leg narrow at its connection to the head and gradually widen it as they draw downward until its center point, from where they reverse the process 5 and gradually narrow the line until it reaches a sharp point below 6 (at end of two kulmusim).
- **4.** If the leg of a Zayin is shortened, the same din applies as in the case of a shortened Vav 22. It appears that one would not be allowed to lengthen the leg of this Zayin after having written further in Tefillin and Mezuzos because of the rule of Shelo K'sidran 23

Shar Hatzion

(*) Both sides - If the leg is drawn well over to the side so that the letter appears as a small Duled it is Possul.

The Letter Ches

1. The two legs of the Ches should be written as Zayinim 1 and be placed, at most,1 kulmus apart from each other 2.

*(According to the Ari Zal, the right leg should be written as a Vav .)

2. The head of the right Zayin

should be curved on its upper right-hand corner 3, L'chatchila.

- 3. The two Zayinim should:
- a) be connected by a high slanted roof 424.
- b) have a Makel a large Tag placed on the left-hand corner of the left Zayin 6 (and not over its middle).
- 4. In a case where one draws the roof too wide:
- a) If the Ches is drawn with a slanted roof possul (if the degree of the slant is below the minimum requirement)²⁵, and one cannot correct it in Tefillin and Mezuzos after having written further because of the rule of Shelo K'sidran.
- b) If the Ches is drawn according to the opinion of Rashi, i.e., a straight line in place of a slanted roof, even if the roof is very wide, it is Kosher B'di'eved.
- 5. If one draws a Ches as:
- -two Vavim
- —a Daled and a Vav
- a Daled and a Zayin

it is Kosher B'di'eved for in each case the appearance of the Ches remains intact.

- **6.** Regarding correction in the case where a *Ches* is drawn as a *Daled* and a *Vav* or *Zayin*:
- a) If the slanted roof is joined to the *middle* of the roof of the *Daled* one should erase the extra length of the *Daled*
- b) If the slanted roof is joined to the end of the roof of the Daled and erasure of part of the Daled would result in a split letter the letter is Kosher²⁶ as is.
- 7. The previous din (i.e., 6b) is only applicable in Tefillin and Mezuzos, where it is prohibited to reconnect the two sections of the Ches after having written further. However, in a Sefer Torah, even though on Shabbos one need not take out a new one, during the week the Ches must be corrected²⁷.
- **8.** If one draws a *Ches* with:
- a Makel, without a slanted roof
- a slanted roof, without a Makel
- neither a Makel nor a slanted roof 77 28

it is Kosher B'di'eved. Nevertheless, one should add a Makel afterwards if possible 29.

- 9. If a break develops in either leg of the Ches and only the length of a Yud remains connected to the body of the Ches the letter is Kosher³⁰. See letter Tav, number 9.
- **10.** In a case where the slanted roof is not connected to the body of the Ches: Λ
- a) If the separation is *not* immediately recognizable **T T** it is permissible to connect the two sections even in Tefillin and Mezuzos without a problem of *Shelo K'sidran* ³¹.
- b) If the separation is immediately recognizable the Ches is considered to have lost its form (and correction afterward would be considered Shelo K'sidran).

c) If only one side* of the slanted roof is detached from the body of the *Ches*, it is possible that correction would be permitted even if the separation is immediately recognizable. See the *Bi ur Halacha*.

Biur Halacha

• One side — We explained in Siman 32, Se'iff 25 in the Bi'ur Halacha that if the top of the Chatoteres — slanted roof — of the Ches is split so that the separation is immediately recognizable — the letter is Possul. This is because the letter has

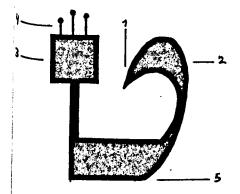
been altered to look like two Zayinim and we do not say that the existence of the Chatoteres (even though it is split) proves that the letter is actually a Ches.

In our case, where the bottom of one side of the Chatoteres is split so that the separation is immediately recognizable

on the one hand we can say that the

Ches now appears as two Zayinim and is Possul, yet on the other hand, since the Chatoteres is not split above, we can say that the Ches maintains its basic appearance. The din needs further clarification.

The Letter Tes

- **1.** The right head of the *Tes* should be:
- a) bent only slightly* inward 1
- b) curved on its right-hand corner similar to a Vav 2.
- **2.** The left head should be drawn as a Zayin 3 with three Tagim placed on it 4.
- * (According to the Matzas Shemorim, the Ari Zal requires that the left head be drawn as a Vav .)
- 3. The lower right-hand corner should also be curved 5 for the Tes is composed of a Chaf and a Zayin 7 3-13-13.
- **4.** The above-mentioned laws do not render the letter invalid B'di'eved, except that in a case where the right head is overly bent inward, further clarification is required before a decisive halachic decision can be rendered. See the Bi'ur Halacha.
- 5. If the right head is not at all bent inward the letter must be shown to a child.
- a) If the child does not read it as a Tes, further clarification is needed to determine whether it would be permissible to correct the letter in Tefillin and Mezuzos after having written further.
- b) Even if the child does read it as a Tes, it must be corrected afterward . There is no problem of Shelo K'sidran for even before the correction the basic form of the Tes was

intact.

/Note: With regard to the first case, where the child does not call it a Tes, the Shulchan Aruch states ³² — regarding the letter Ches — that if the Chatoteres — slanted roof — is split above, and the split is not immediately recognizable , even though a child will most probably read the letter as two Zayinim, the Ches retains its appearance and may be corrected after having written further.

The Mishna Brurah explains this ruling saying that a child is not acquainted with a Ches of this type and even if it is drawn exactly according to the halacha the child will read it as two Zayinim. Therefore we cannot rely on the reading of a child in this case.

It is possible that the same rule would apply in our case, for a child is not accustomed to seeing a *Tes* without its right head bent slightly inward and therefore correction should be allowed after having written further. /

- **6.** One should be careful not to make (even) a (very slight) connection between the two heads of the *Tes*. The *din* in a case where the heads *do* touch can be found in letter *Shin*, number 11.
- 7. The din in a case where one draws the left head of a Tes round instead of square, but does place Tagim on it is still in need of clarification.

/Note: The indecision in the above case stems from the opinion ³³ that the Gemara's statement that the letters of Shatnes Gatz require three Zayinim means not that three Tagim should be placed on the left head, but that the left head itself should have three recognizably square corners and if the corners are rounded the letter is Possul even B'di'eved ³⁴. The question is, whether the addition of three Tagim will help to validate the letter ³⁵. /

Biur Halacha

* Slightly - The Rishonim disagree at which point the Tes is invalidated. The Baruch

She'amar and the Eiger say when the right head touches the base of the letter while the Bais Yosef, L'vush and others maintain that even if the right head does not actually reach the base it is Possul. (L'chatchila, according to all opinions, the right head should be bent only slightly inward.)

(There is also a disagreement among the Rishonim regarding the law B'di'eved. The Rosh, Tur and Rabenu Yeruchom maintain that it is Kosher Be'di'eved, while the Sefer Hatrumah, Sefer Haye'erim and the Hagahos Maimonios are of the opinion that the letter is Possul.)

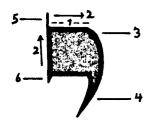
In a case where the right head is actually touching the base of the Tes we must follow the strict opinion and declare the letter Possul (for our case involves a question of Torah law).

In a case where the right head is bent inward yet does not touch the base of the letter (because it is very difficult to decide that the letter is Possul even B'di'eved, since the Baruch She'amar and the Eiger both say it is Kosher), l'halacha, it is Kosher B'di'eved. However, L'chatchila, the letter must be corrected where possible, i.e., in a Sefer Torah.

The method of correction is to erase a section of the *Tes* (including the right head) until it loses its appearance (see the note at the end of letter *Shin*) and then to rewrite it correctly add it is prohibited to recreate the appearance of a *Tes* through erasing only the extra length of the right head by the rule of *Chok Tochos*.

If this Tes is found in Tefillin and Mezuzos it is Kosher as is, for correction by the above method would be Shelo K'sidran. Also, if it is found during the reading of the Torah, one need not take out a new Sefer Torah, yet immediately afterward it must be corrected (for the rule of Shelo K'sidran does not apply to a Sefer Torah).

The Letter Yud

1. The body of the Yud should be: a) one kulmus wide 1 and not longer, lest the letter appear as a

- Reish ;
  b) drawn straight, horizontally and vertically 2 and not be slanted upward 44
- 2. The top right-hand corner should be rounded 3. L'chatchila.
- 3. The right leg of the Yud should be:
- a) slanted toward the left 4:
- b) short (max. 1 kulmus) to avoid resemblance to a Vav. In a case of doubt if a child reads it as a Vav it is Possul.
- 4. The left side of the Yud should have a small Tag* projecting upward 5 * and a small Uketz protruding downward 6 , the *Uketz* being smaller than the *Tag.*
- 5. The Uketz should be smaller than the right leg to avoid resemblance to a Ches yud? ches If the Uketz is drawn the same length as the right leg and the letter appears as a small Ches, it is Possul.
- a) It is not permissible to erase the extra length of the Uketz leaving a Kosher Yud, because of the rule of Chok Tochos.
- b) Rather, one must erase the entire Uketz* 77 and then rewrite it correctly 7 7 (see note below).

/Note: L'halacha — one should follow the stricter opinion 36

which holds that the right leg must be erased as well, and only afterward may one add the *Uketz* (and rewrite the right leg)³⁷.

- c) The reading of a child does not help in this case 38.
- **6.** A Sefer Torah in which the Yudim are written as Lamedim is Possul. The method of correction is as follows:
- a) If the Yudim are found in words other than Sheim Hashem name of G-d (which may not be erased) they must be completely erased and rewritten correctly (to avoid a problem of Chok Tochos).
- b) If they are found in Sheim Hashem, the whole parchment is voided (and must be placed in Geniza burial place of unusable sacred books and holy articles).
- c) (Both a) and b) refer to a case in which the Yudim only resemble Lamedim.) However, if they are clearly similar to Lamedim it is permissible to erase them even in Sheim Hashem so that only the body of the Yud remains 39, and then add the legs of the Yud above and below 340.
- 7. To avoid any alteration in the appearance of the Yud, one should draw the Tag and the Uketz thin and small, for if the former is extended too high, the Yud may appear as a small Lamed and if the latter is drawn longer than required, the Yud may appear as a Ches 41.
- **8.** Also, one should be careful not to omit the lower left *Uketz* completely. For most *Poskim* rule that a *Yud* without a lower left *Uketz* is *Possul*, similar to a *Yud* without a right leg. (Regarding a case where one wrote a *Yud* without a *Tag*, see the *Bi'ur Halacha*.) Nevertheless, there is a halachic difference between the *Uketz* and the right leg after having written further in Tefillin and Mezuzos; i.e., the *Uketz* may be added, while the right leg may not ⁴².

In conclusion, one should be extremely careful to include

the left *Uketz* and draw it as a small dot (or slightly larger) protruding from the body of the *Yud*⁴³.

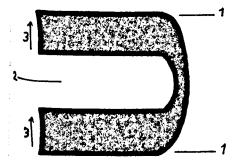
Biur Halacha

* Small Tag — B'di'eved (if the Yud was written without an upper Tag), it is apparent from the L'rush that it is still Kosher. However, the din needs further clarification for the Baruch She'amar proves that according to Rabenu Tam (of whose opinion we hold, that the Yud must be written with a lower left Uketz) the lower Uketz and the upper Tag have the same din, in that if either one is missing, the Yud is Possul. Also, the Rosh, the Hagahos Maimonios and the Sefer Hatrumah are all of the opinion that if the Yud is lacking an upper Tag it may be Possul.

Nevertheless, even if we say that Be'di'eved it is not Possul, L'chatchila, it certainly must be corrected. (The same rule applies, yet even more so, if the Yud is written without a lower left Uketz

Shar Hatzion

the Yud. Even though we follow Rabenu Tam's ruling that the lower left Uketz is a requirement this is only to be strict. (In our case, following this ruling would result in a leniency.) Also, since it is not conclusive 35 k that the halacha is according to Rabenu Tam, we must take into account that it may be like Rashi and use the second method of correction mentioned in the Mishnas Sofrim.

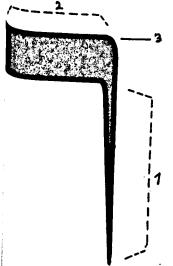

The Letter Chaf K'fufa

- 3. The left side of the *Chaf*, both above and below, should be drawn straight vertically 3; (and not slanted toward the right or the left,).
- 4. One should be careful to draw the Chaf to its full length (of three kulmusim, both vertically and horizontally, L'chatchila, (5) to prevent it from appearing as a Nun K'fufa to a child 2 2 24.
- K'fufa to a child had been a child had been as a square corner above or below on the right-hand side, the Chaf is Possul. There are Poskim, however, who maintain that if the Chaf is square above and round below had it is Kosher (while if it is square below and round above had they would agree that it is Possul). Since this is a question of Torah law one must follow the stricter opinion. (See number 7.)
- **6.** Before one has written further in Tefillin and Mezuzos, he may add ink to round off a squared *Chaf*. However, to round off the corner through erasure would be prohibited by the rule of Chok Tochos.
- 7. It is possible that, in a case where a Chaf is round below and square above $\square$, and a child calls it a Chaf*, one would

be allowed to add ink to round off the upper corner even after having written further in Tefillin and Mezuzos without a problem of Shelo K'sidran 45.

Biur Halacha	-
* A Chaf - A Chaf P'shuta with a square	corner can be corrected
afterward in Tefillin and Mezuzos, for its le	ength proves that, in fact, it is a Chal
P'shuta. However, a Chaf K'fufa with a squar	e upper corner appears similar to a Bais
Therefore, I wrote in the Mish	nas Sofrim that it is only possible that it
may be corrected afterward.	
Nevertheless, in a Shas Had'chak — time of no allow correction) for it is apparent from the	
Kashrus of the bent letters is dependent on corner — and in our case, the lower right has	the formation of the lower right hand
Also, both Rabenu Yeruchom and the Rosh se	
by the lower right hand corner.	·
Therefore, in a Shas Had'chak, since the low	ver corner is rounded 🔲 🚬 , if a
child reads the letter as a Chaf, it would be pe	rmitted to add ink to round off the uppe
corner even in Tefillin and Mezuzos	

The Letter Chaf P'shuta

- 1. The leg of the Chaf P'shuta should be long 1 (approx. $4^{1}/_{2}$ kulmusim).
- 2. The roof should be:
- a) short 2 (slightly less than three kulmusim or approx. half the length of the leg see the Bi'ur

Halacha) to avoid similarity to a Reish chaf reish;

- b) not so short that a child would render the letter Possul by reading it as a long Vav and or a Nun P'shuta.
- c) One should not extend the roof of the Chaf P'shuta to fill up space at the end of a line 46; here again, it may appear as a Reish. In a case of doubt, the letter should be shown to a child.
- 3. The Sofer must be very careful, at least L'chatchila, to draw the leg twice the length of the roof* (so that it could theoretically be bent into a Chaf K'fufa) for there are Poskim who invalidate the letter even Be'di'eved if the leg is less than this measurement ⁴⁷. The same din applies for the other long final letters as well i.e., the leg should be twice the length of the roof (L'chatchila).
- **4.** If one finds a *Chaf P'shuta* which appears as a *Reish* in a Sefer Torah there are two alternative methods of correction:
- a) If there is room, one should lengthen the leg (until the letter gains the appearance of a Chaf).
- b) Otherwise, one must erase the whole letter and then rewrite it.

However, there are Poskim who disagree with this ruling and require only the erasure of the whole *leg* or the whole *roof* before rewriting the letter.

In any case, establishing the form of the *Chaf* by erasing the roof from left to right is prohibited by the rule of *Chok Tochos*.

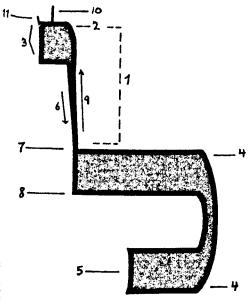
- 5. The right-hand corner of the Chaf P'shuta should be rounded 3 similar to a Reish (so that if it were to be bent it would form a Chaf K'fufa and and not square. If the Chaf is drawn with a square corner, similar to a Daled it is Possul. To correct it, one can either:
- a) Erase the whole letter and then rewrite it; or
- b) Add ink to round off the corner. This method is permitted even after having written further in Tefillin and Mezuzos, for even before correction, the letter had the basic appearance of a Chaf P'shuta 48.

(In any case, rounding off the corner through erasure is prohibited by the rule of *Chok Tochos*.)

- **6.** If a Chaf P'shuta with a square corner is found while reading a Sefer Torah, one need not take out a new one, for there are Poskim who are of the opinion that it is Kosher as is ⁴⁹.
- 7. A general rule in all the doubled letters is that the bent letters 2 2 2 2 2 2 are to be written only at the beginning or in the middle of a word, while the final letters are to be written only at the end of a word. If this rule is not followed, the Parsha is Possul.

Biur Halacha

^{*} The roof — Even though there are Poskim who maintain that the leg must be twice the length of the roof, and otherwise the Chaf is Possul, even B'di'eved, the Derech Hachayim, the L'vush and the Birchas Hamayim agree that this measurement is only l'mitzva and that the letter is Possul only if the roof is longer than the leg. Therefore, certainly, the requirement to draw the leg twice the length of the roof is only l'mitzva.

The Letter Lamed

- 1. The Lamed is composed of a Vav and a Chaf K'fufa
- **2.** The neck of the *Lamed* should be written in the shape of a *Vav* and have all the qualities of a *Vav*, i.e., it should be:
- a) long 1 (approx. 3 kulmusim);
- b) curved on its right-hand corner 2;
- c) square on its left-hand corner 3.
- **3.** The base of the *Lamed* should be written in the shape of a *Chaf K'fufa*, i.e.,
- a) it should be rounded on its right-hand side 4 (both on the upper and lower corners);
- b) its bottom line should extend well inward 5.
- **4.** There is a difference of opinion among the *Poskim* as to how far inward the bottom ling should extend.
- a) Some *Poskim* are of the opinion that it should extend as far inward as its parallel upper line $\frac{1}{2}$ 50.
- b) Others maintain that it should be bent only slightly inward 51. The Sofrim are accustomed to follow the second opinion*. See the Bi'ur Halacha.
- 5. The Vav of the Lamed should:
- a) be drawn thinning out 6 toward its bottom point 7 (as explained in the letter Vav) until it reaches the Chaf K'fufa.

- b) Its connection with the Chaf K'fufa should form a square corner 8 and not a rounded one.
- c) be slanted upward slightly toward the left 9;.
- d) have two Tagim placed on it; the one on the right 10 being slightly larger than the one on the left 11.
- **6.** All the previous laws are L'chatchila, except that in a case where the neck of the Lamed is drawn the size of a Yud
- even B'di'eved 52. Therefore, the Sofer should be very careful to draw the neck of the Lamed the length of a Vav.
- "...to exclude those ignorant Sofrim who shorten the neck of the Lamed and draw it the length of a Yud because they do not leave enough space between lines etc., for the Rokeyach specifically writes that one should draw on the base of a Lamed, the equivalent of a Vav and not a Yud." 53
- **7.** I have seen ignorant *Sofrim* who err in the following two cases:
- a) After writing a Kuf p by mistake, in place of a Lamed they first add a neck onto the Kuf so that it (its upper half) appears as a Lamed and afterward, when the ink dries, they erase the bottom leg (leaving the shape of a
- ink dries, they erase the bottom leg (leaving the shape of a Kosher Lamed).
- b) When they err and write a Lamed in place of a Kuf, they first finish the leg of the Kuf and afterward erase the neck

In both cases, their method of correction is forbidden by the rule of Chok Tochos, as in the case where one mistakenly writes a Heh in place of a Daled (where it is forbidden to erase the left leg of the Heh in order to create the form of a Daled) as explained above in the letter Daled

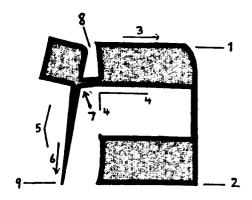
- 8. If the neck of the Lamed is written as a straight line it is Kosher only in a case of dire need, two examples of which are:
- a) The Lamed is found during the reading of the Torah on Shabbos.
- b) The Lamed is found in Tefillin Parshios and one has no other Tefillin (and there is no Sofer available to correct the Lamed).

The Torah must be corrected during the week and the Tefillin should be worn without a Bracha⁵⁴.

Biúr Halacha

* Second opinion — When the Pri Megaddim says that if the leg of the Lamed is the length of a Yud it is Kosher, he is apparently referring to the bottom line of the Lamed

and not to the curved right side, for in the latter case the letter does not at all appear as a Lamed.

The Letter Mem P'sucha

- 1. The shape of the Mem P'sucha should resemble a Chaf and a Vav^* $\rightarrow$ $\rightarrow$. Therefore:
- a) The top right-hand corner should be rounded 1.
- b) However, the bottom righthand corner should be

square(*) 2 (unlike a Chaf) without an Eikev 12 12.

- 2. The roof should be drawn:
- a) straight 3 and not curved 12
- b) (parallel to and) the same length as the bottom line 4.
- 3. The laws in both 1. and 2. are L'chatchila.
- **4.** The left side of the *Mem* is referred to as the *Chartum*. It should be:
- a) drawn in the shape of a Vav 5.
- b) slanting downward a little to the left 6 .
- 5. One must be careful to connect the *Chartum* to its roof 7 %. This roof (which bridges the two sides of the *Mem*) should *L'chatchila* be almost directly in line with the roof of the right side of the *Mem* (and not lower forest incorrect incorrect should be only a slight opening 8 between the two sides of the *Mem*.
- 6. The leg of the Chartum should be:
- a) level with the bottom of the right side* of the Mem 9;
- b) drawn close to, but must not touch, the right side 55 of the Mem.
- 7. (Even the slightest connection between the two sides of

the Mem renders the letter Possul, for it changes its appearance to a Mem Stuma (because it is now closed on all four sides ⁵⁶.)

The method of correction before having written further in Tefillin and Mezuzos is explained in Siman 32, Se'iff 18. After having written further, no correction is allowed.

8. If one did not connect the head of the Chartum to the roof so that the letter now appears as a Chaf and a Vav 15 it is Possul⁵⁷. The rule of Shelo K'sidran prohibits correction after having written further in Tefillin and Mezuzos⁵⁸.

Biur Halacha

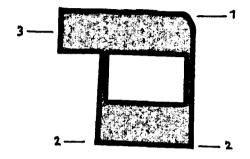
* Chaf and a Vav — If the Mem is written as a Nun and a Vav (even though it is narrower than required) it is Kosher according to all. However, L'chatchila, l'mitzva, it should be written as a Chaf and a Vav

* Right side — B'di'eved, if the Chartum is not level with the right side of the Mem yet a child reads it as a Mem, it may be Kosher, for it is possible that this measurement is only required L'chatchila.

Shar Hatzion

(*) Square — See the Bi'ur Halacha in letter Nun K'fufa where we explained that in a case where a Mem P'sucha is round on its lower right hand corner conclusively rule that it is Kosher.

The Letter Mem Stuma

1. The upper right-hand corner should be rounded 1 L'chatchila, while both the lower corners should be square 2 to prevent the letter from appearing as a Samech letter from appearing as a Samech of Samech and a child reads it as such, it is Possul.

/Note: The *Pri Megaddim* writes that it is preferable to draw all the corners square, for otherwise one could easily come to mistake it for a *Samech*.

- 2. The roof of the Mem Stuma should extend outward to the left the width of the head of a Vav (one kulmus for the Mem Stuma, like the Mem P'sucha, is composed of a Chaf and a Vav 12+12+12). If it extends further than this the din is as follows:
- a) B'di'eved (if this Mem is found in a word other than Sheim Hashem holy name of G-d) it is permissible to erase* the extra length(*) of the roof without a problem of either Chok Tochos or Shelo K'sidran.
- b) However, if it is found in one of the Sheimos Hashem, erasure is prohibited, and it is Kosher as is.
- c) If it is found during the reading of the Torah on Shabbos one need not take out a new Sefer Torah.

Biur Halacha

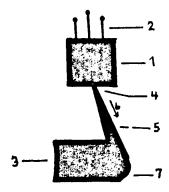
* To erase — In any case, if one stretches the roof of the Mem Stuma so far to left that a child no longer recognizes the letter it is questionable if erasing the extra length of the letter would be permitted. Also, our case is not necessarily comparable to that of the

letter Heh where erasure may be allowed, for there are some Rishonim who maintain that the correct from of a Heh is with an extended roof.

Shar Hatzion

(*) The extra length — The Noda B'yehuda in Siman 80 says that a din which is not found in the Talmud cannot Posel — render invalid — a letter B'di'eved. (Therefore, in our case where the roof is over extended and the relevant din is not found in the Talmud, it is Kosher B'dieved.) Also, the same ruling should apply here as in the letter Heh where the left leg is drawn under the middle of the roof. (See the Mishnas Sofrim in letter Heh, number 7.)

1. The head of the Nun K'fufa should be drawn similar to the head of a Zayin 1 (i.e., it should be one square kulmus and) should have three Tagim placed on it 2.

2. Two precautions should be taken to prevent the Nun from appearing as a Bais or a Chaf.

a) The head should not be wider than the head of a Zayin

- 3. The neck of the Nun should:
- a) be extended downward from the middle of the head 4.
- b) L'chatchila, be drawn a little wide and long 5 and be slanted toward the right side 6 so that the following letter can be written next to the head of the Nun
- 4. The lower right-hand corner should be rounded 7 L'chatchila.
- 5. In a case where the head of a Nun is drawn as a Vav, i.e., the neck is drawn downward from the right side of the head
- a) The Pri Megaddim leaves the din in need of clarification* 59.
- b) According to the Nachalas David 60 it appears that this

Nun is Kosher B'di'eved.

- c) Nevertheless, even the *Pri Megaddim* would permit correction in Tefillin and Mezuzos.
- d) Method of correction:

Chaf P'shuta with a square corner

- (i) Erase a little from the left side of the head 2^{n-1} but not so much as to lose the shape of the Nun 2^{n-1}
- (ii) Then add ink to the right side of the head until it appears as a Zayin 3.
- e) It is incorrect to add ink only to the right side of the head without first erasing part of its left side, for this would result in an oversized head, which L'chatchila should be avoided as mentioned above in number 2. See the Bi'ur Halacha.

Biur Halacha

Clarification — Since the Pri Megaddim permits the correction of a Chaf P'shuta which is drawn with a square corner even after having written further in Tefillin and Mezuzos, we can deduce that in our case it should certainly be permitted to correct the Nun.
 The reason for the above comparison is as follows: A Chaf K'fufa must be rounded according to the din of the Gemara. If it is square it is considered to have lost its appearance and is thereby Possul. In this case, according to the Poskim who are of the opinion that there is no halachic difference between a Chaf K'fufa and a

lost its correct form. Nevertheless, the *Pri Megaddim* permits correction. His reasoning is, since everyone would read the letter as a *Chaf*, it is considered to have kept its basic appearance. (However, since this form of the letter does not fulfill all the requirements of the Gemara, it must be corrected.)

Chaf P'shuta (except for the length) for they both have the identifying name of Chaf, a

would also be Possul B'di'eved, having

Therefore, in our case, where the head of the Nun is drawn as a Vav, since there is no source in the Gemara establishing the exact form of the letter (and everyone would read it as a Nun), correction should certainly be allowed even after having written further in Tefillin and Mezuzos. (See diagrammed method of correction in the Mishnas Sofrim.) The method of correction mentioned in the Mishnas Sofrim is not considered Chok Tochos for the letter is not made Kosher solely through erasure. Also, there is no problem of Shelo K'sidran for it has its fundamentally correct form as everyone would read it as a Nun.

The Mishnas Sofrim advises the Sofer to erase only slightly from the left side of the head of the Nun, for if he erases too much, the letter could lose its form

and correction afterward would be considered Shelo K'sidrun. The advice to first erase and then add ink is specifically given in this order for, if one corrected the Nun in the reverse order, by first widening the head it is it might also lose its correct appearance, for not everyone is familiar with a Nun of this shape, and correction afterward would be Shelo K'sidran.

According to the Pri Megaddim, who is of the opinion that there is no halachic difference between the straight and the bent letters, it follows that a Mem P'sucha whose lower right-hand corner is rounded should be Possul even B'di'eved, since a Mem Stuma with a rounded lower corner would certainly be Possul. And, since they are both called Mem, the Mem P'sucha should also be Possul. However, further clarification is required before a final halachic decision can be rendered. Nevertheless, correction is permitted even in Tefillin and Mezuzos after having written

further, for the basic form of the Mem is intact.

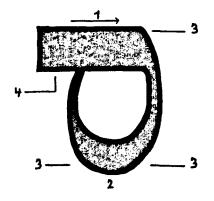

The Letter Nun P'shuta

- 1. The head of the Nun P'shuta should be drawn similar to the head of a Zayin 1 with three Tagim placed on it 2.
- 2. The leg should:
- a) be no less than four kulmusim, inclusive of its head (the head one kulmus and the leg three

kulmusim .), so that it would theoretically be possible to bend it into a Nun K'fufa .

- b) (descend in the same fashion as a Zayin.)
- 3. If one draws a Nun P'shuta less than four kulmusim long and a child reads it as a Zayin it is Possul.
- **4.** In a case where one begins the leg from the (right) end of the head and the letter appears similar to a very long *Vav*
- a) The Pri Megaddim leaves the din in need of further clarification.
- b) However, the other Acharonim⁶¹ maintain that it is Possul.

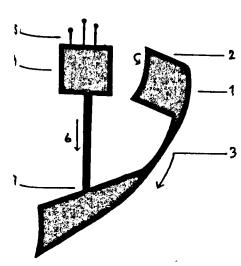
The Letter Samech

- 1. The roof of the Samech should be straight(*) and long 1 (approx. 3 kulmusim).
- **2.** The base should be short 2.
- 3. The Samech must be round on three sides, i.e., on its upper right-hand corner 3 and on its two lower corners 3.

Also it must be completely closed on all four sides or the correct incorrect incorrect the width of the head of a Vav (one kulmus) 4.

Shar Hatzion

(*) Straight — For the Samech is composed of a Chaf and a Vav similar to a Mem P'sucha. However, B'di'eved, if the roof is not straight , it is Kosher.

The Letter Ayin

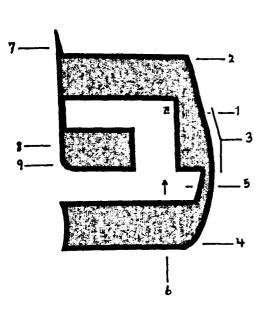
- **1.** The right head of the Ayin should be written as a Yud 1 with its face slanting slightly upward L'chatchila 2.
- 2. The body of the Ayin should extend downward in an approximately upright(*) position 3 1/2

for it was drawn downward on a large slant it would be impossible to draw the next letter close to the head of the Aying Incorrect

- 3. The left head of the Ayin should:
- a) be drawn as a Zayin 463 with three Tagim placed on it 5.
- *(According to the Ari Zai the left head of the Ayin should be drawn as a Vav 2 .)
- b) extend straight downward 6 (L'chatchila Shar Hatzion) until it meets the base of the Ayin below its halfway point 7.
- **4.** If either head of the *Ayin* touches its leg more than required at its point of contact, so that the shape of the head is no longer recognizable $\mathcal{P}$, the letter is *Possul*. See letter *Alef*, number 7.
- 5. The Sofer must be careful not to connect the two heads of the Ayin . See the relevant din in letter Shin, number 11.

Shar Hatzion

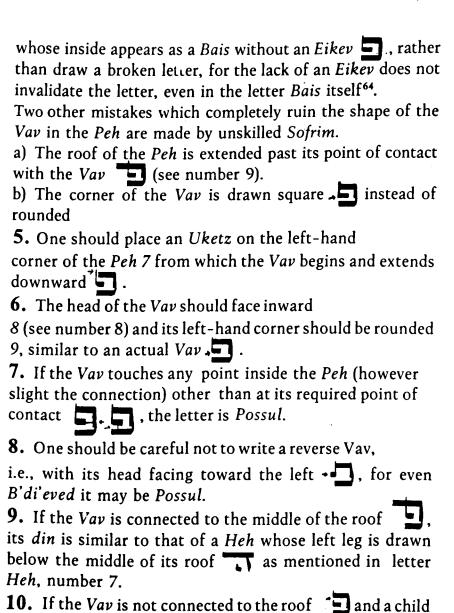
(*) Approx. upright — If the right leg of the Ayin is drawn completely upright , even B'di'eved its Kashrus is questionable 62.

The Letter Peh K'fufa

- 1. L'chatchila, the upper righthand corner of the Peh should be:
- a) square on its inner side 1;
- b) almost square on its outer side 2 (i.e., at an angle of slightly more than 90°).
- 2. From this corner and downward the *Peh* should be rounded on its outer side 3.
- 3. The lower right-hand corner should be:
- a) rounded 4 L'chatchila, on its outer side, similar to the other bent letters (i.e., Chaf, Nun and Tzadi);
- b) drawn at an angle 5, on its inner side, so that the hollow space inside the *Peh* will appear as a *Bais* 6
- 4. The hollow inside of the *Peh* should be $1^{1}/_{2}$ kulmusim in height to leaving room to connect the *Vav* to the body of the *Peh* as required, and not elsewhere. (See number 7.)

/Note: One should be careful not to draw the Peh like those Sofrim who, because of their inability to manoeuver the kulmus correctly, make an Eikev outside the letter on the right side to improve the shape of the Bais inside the Peh, for this is truly a broken letter. In fact, the Peh should be curved on its outer right-hand side (as previously mentioned), and only inside the letter should there be the shape of a Bais. If one cannot draw a Peh so that the inside space will apear as a Bais with an Eikev. he should preferably draw a Peh

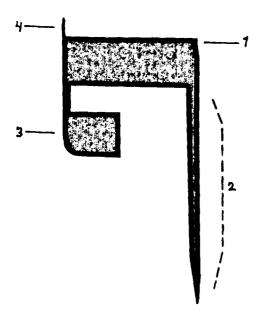

reads it as a Peh, it is permissible to correct it even in Tefillin

11. If the Vav is drawn without a head $\cdot \square$ (the letter is

and Mezuzos after having written further 65.

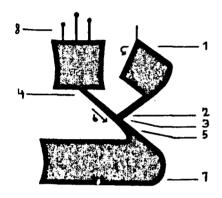
Possul). See above in the letter Alef, number 7.

The Letter Peh P'shuta

- 1. The top right-hand corner should be square 1, L'chatchila, similar to a Peh K'fufa.
- 2. The right-hand leg should be drawn long enough 2 (approx. 4¹/₂ kulmusim) so that it would theoretically be possible to bend it into a *Peh K'fufa* (see letter *Chaf P'shuta*, number 3).
- 3. If the right leg is only the length of a Yud below the lower end of the Vav , the Peh is Kosher B'di'eved 66. Nevertheless, if this short Peh is found in a Sefer Torah, or even in Tefillin and Mezuzos, L'chatchila, it should certainly be corrected (by extending the leg to its required length). There is no problem of Shelo K'sidran in this case, for even before correction the letter is Kosher.
- 4. The Vav 3 and Uketz 4 of the Peh P'shuta are identical to those of a Peh K'fufa.
- 5. The Sofer should be careful not to reverse the head of the Var outward, so that the letter will not appear as a Tar
- 6. The din in the following cases is the same as for the letter Peh K'fufa:
- a) The Vav is not connected to the roof .
- b) The Vav is connected to the middle of the roof

The Letter Tzadi K'fufa

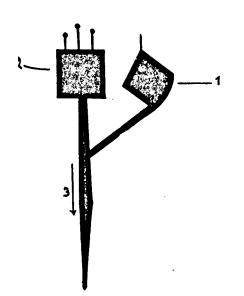

- 1. The Tzadi K'fufa is composed of a Nun K'fufa and a Yud
- 2. The Yud should be:
- b) well connected to the neck of the Tzadi 2 \(\frac{1}{2} \).
- c) The Sofer should attach the Yud to the center of the neck of the Nun 3 and not lower down, so that the letter will not appear as an Ayin
- 3. The left head of the *Tzadi* should be written similar to a *Zayin*, i.e., the neck should extend downward from the middle(*) of the head 4.
- *(According to the Ari Zal the left head should be written as a Vav, i.e., the neck should extend downward from the right side of the head . Also, the right head should be written as a reverse Yud .)
- 4. The neck of the *Tzadi* should be a little wide 5 and slanted toward the right 6 so that the following letter can be drawn close to its head. (Even though without this slant the letters can be drawn close below, it is more important that they be close above
- 5. The base of the Tradi should, L'chatchila, extend further to the left(*) than the two heads above 68.

- **6.** The lower right-hand corner should be rounded 7, L'chatchila, similar to all the bent letters.
- 7. Three Tagim should be placed on the left head 8.
- 8. Regarding the din in a case where the Yud does not touch the Nun see Siman 32, Se'iff 25.
- 9. In a case where either head of the *Tzadi* is no longer recognizable, i.e., it appears as a straight line 2 (the letter is *Possul*). (See letter *Alef*, number 7.)
- 10. The Sofer should be careful not to connect the two heads of the Tzadi . The din in a case where a connection is made, can be found in letter Shin, number 11.

Shar Hatzion

- (*) From the middle It appears that even the Pri Megaddim would agree (see letter Nun K'fufa in the Mishnas Sofrim, number 5) in a case where the left head of the Tzadi is written as a Vav , that it is Kosher B'di'eved, for we only require that the head of the Tzadi be recognizable , i.e., not merely a straight line
- (*) To the left Similar to a Nun K'fufa but with one important difference. If the base of a Nun K'fufa is shortened the letter may appear as a Bais or a Chaf K'fufa nun hais pearance whereas if the base of a Tzadi is shortened the letter would retain its appearance hat it should extend past both heads only L'chatchila.

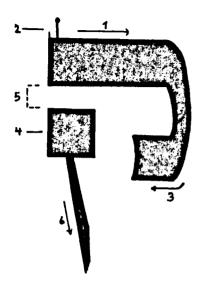
The Letter Tzadi P'shuta

1. The Tzadi P'shuta is composed of a Yud 1 and a Nun 2 similar to a Tzadi K'fufa, the only difference being that a Tzadi P'shuta includes a Nun P'shuta (and a Tzadi K'fufa includes a Nun K'fufa.)

*(According to the Ari Zal the left

leg should be similar to a long Vav and the right side should be drawn as a reverse Yud .)

- 2. The leg of the Tzadi P'shuta should be drawn:
- a) straight downward 3;
- b) long enough so that it would theoretically be possible to bend it into a *Tzadi K'fufa*. (See letter *Chaf P'shuta*, number 3.)
- 3. If the length of the leg below the point of connection between the Yud and the Nun is the size of a Yud (the letter is Kosher B'di'eved) (Pri Megaddim). However, the Kashrus of a letter less than this length is questionable.
- **4.** The heads of a *Tzadi P'shuta* should be similar to those of a *Tzadi K'fufa*.
- 5. The din in each of the following cases is the same as for the Tzadi K'fufa:
- a) Either head of the Tzadi is not recognizable, i.e., it is drawn as a straight line .
- b) The two heads touch one another .
- c) The Yud is separated from the Nun

The Letter Kuf

1. The roof of the Kuf should be straight 1 $\rightleftharpoons$ (and not curved $\rightleftharpoons$).

2. A Tag should be placed on the left-hand corner of the roof, L'chatchila, 2.

a) It should be small so as not to ruin the appearance of the Kuf,

i.e., so that its upper side should not appear as a Lamed

b) For the same reason, the Ma'ase Rokeyach advises writing the Tag slightly inward from the end of the roof. (Today the Sofrim follow this advice.)

3. The bottom of the right (curved) section of the Kuf should be well bent inward 3, similar to a Chaf K'fufa formation of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be well bent inward 3, similar to a Chaf K'fufa should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much shorter than its upper line of the Kuf should be much should be mu

4. The leg of the *Kuf* should:

a) be similar to, but slightly shorter than, a Nun P'shuta. Therefore, its head should be wide 4 (approx. 1 kulmus) and the leg should descend as in a Nun P'shuta 6.

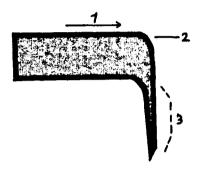
b) begin not more than one kulmus below the roof 5 L'chatchila, yet be far enough removed from the roof so that an average-sighted person could easily see the space between the two, while reading a Sefer Torah which is placed on the bima — also L'chatchila.

5. The Sofer must be extremely careful not to connect the

leg to either the roof or the right section, and if contact is made (the letter is *Possul*) for its din is similar to that of a Heh (whose Nikuda makes contact with its roof or right leg).

- 6. The leg should be drawn under the left end of the roof. If it is drawn under the middle of the roof is similar to that of an identical case in the letter Heh.
- 7. If the left leg is only the length of a Yud below the lower level of the right section, the letter is Kosher⁷⁰.

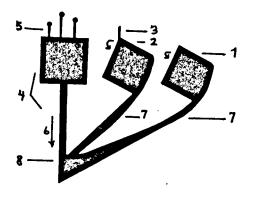
The Letter Reish

- 1. The roof should be straight 1 L'chatchila (and not curved).
- 2. The upper right-hand corner should be well rounded 2 so that the letter will not appear as a Daled Table Table
- 3. The leg of the Reish should be short 3 (max. 2 kulmusim to avoid resemblance to a Chaf P'shuta to chaf P'shuta.

In a case of doubt, the letter should be shown to a child.

- 4. The roof should be the length of a Bais (3 kulmusim), to avoid resemblance to a Vav . In a case of doubt, a child should be asked to read the letter.
- 5. If one draws the leg only the length of a Yud $\neg \neg$, it is Kosher⁷². (See letter Tav, number 9.)

The Letter Shin

- 1. The Shin has three heads.
- a) The face of the first (right) head should slant slightly upward 1 and together with its leg gives this part of the Shin the appearance of a Vav.
- b) The face of the second (middle) head should also slant upward 2

and have an *Uketz* placed on it *L'chatchila 3*. Its leg (is slightly shorter than the right one and) gives this section the appearance of a *Yud*.

- c) The third (left) head (with its leg) should be drawn in the shape of a Zayin 4 with three Tagim placed above 5.
- *(According to the Ari Zal the left leg should be written as a Vav 2.)
- 2. Similarly, the left heads of all the letters of Shatnez Gatz (see letter Gimel, number 1) should be drawn as Zayinim.
- **3.** The *Sofer* should be careful not to connect the heads of the Shin (see number 11).
- 4. The left leg should be drawn upright 6 , L'chatchila (and not slanted toward the right to or toward the left ...).
- 5. The right and middle legs should be drawn on a slant toward the bottom of the left leg 7 so that all three legs meet below at one point 8 .
- **6.** The *din* in a case where the middle leg does not reach the

base of the Shin is explained in Siman 32, Se'iff 25.

7. The base of the Shin should not be wide or round, but a sharp point, so that the whole letter stands on one foot (see diagram above), as do the Kuf and the Reish B'di'eved, if one did draw the base wide or round its Kashrus is questionable 73.

- **8.** A Shin which is drawn with four heads is Possul. To correct it, one must:
- a) First nullify the appearance of the Shin (which includes erasing the fourth head and leg, as well as part of the third leg ? ;
- b) Then recomplete it .— If this Shin is found in Tefillin and Mezuzos after having written further, correction is prohibited by the rule of Shelo K'sidran⁷⁴. In any case (even if one had not yet written further), this Shin may not be corrected only through erasure of the extra head (for this would constitute Chok Tochos).
- 9. The din in a case where there is a slight break between one of the heads and the rest of the letter is explained in Siman 32, Se'iff 25.
- 10. In a case where one of the heads touches (the body of the Shin, i e., its leg) more than required at its point of contact, so that the shape of the head is no longer recognizable the the shape of the head is no longer recognizable the the shape of the head is no longer recognizable the thin this case.
- 11. Any connection between the heads of the Shin, no matter how slight, renders it Possul. Concerning correction:
- a) Most *Poskim* permit erasure of this connection (even in a Sefer Torah where the rule of *Shelo K'sidran* does not apply)⁷⁵.
- b) According to these Poskim, Chok Tochos does not apply here because even for erasure the Shin maintained its

appearance. On the other hand, the letter is considered *Possul* before erasure because it lacks *Mukaf G'vil*. (See section on *Mukaf G'vil*.)

/Note: The previous din applies only in a case where there is a slight connection between the heads, and the letter remains fully recognizable. However, in a case where a noticeable connection is made and, as a result, the Shin is no longer recognizable, it is Possul and correction can only be made by erasing and rewriting the Shin — before having written further in Tefillin and Mezuzos. /

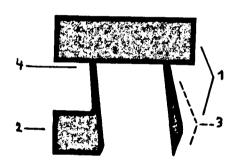
c. Since there are also many *Poskim* who maintain that one must first erase a section of the *Shin* (as well as the point of connection) until it is no longer recognizable (e.g.,), and only afterward recomplete it (even if only a slight connection is made), one should only follow the lenient opinion (see 11a.) in Tefillin and Mezuzos after having written further, whereas in a Sefer Torah one should always follow the strict opinion.

/Note: (In the above case — and in general, whenever a letter must be erased until it is no longer recognizable — the Sofer has the option to erase whichever section of the Shin he prefers (along with the point of connection) only if the connection was made after the correct form of the letter had been completed, e.g., in a case where the Shin was first written correctly and afterward a drop of ink fell, joining two of the heads.

However, if the two heads were joined while first writing the Shin, that particular section of the letter (which was being written at the time the connection was made) must be completely erased ⁷⁶. For example, if one first wrote the left and center sections of the Shin correctly V and while adding the right section, he made a connection between the middle and right heads V (altering the correct appearance of the Shin), and then continued the leg to

complete the Shin $\ref{pi}$, the whole right section must be erased and then rewritten correctly.) /

The Letter Tav

- 1. The roof of the *Tav* together with the right leg should be written as a Daled 1 7.
- 2. The left leg may be drawn in one of two ways:
- a) As an inverted Vav 2 To or
- b) As a small inverted Daled ... One should follow the local minhag.
- 3. Both 1. and 2. are L'chatchila.
- 4. The right leg should be drawn short 3 (max. 2 kulmusim II) to avoid similarity to a Peh P'shuta III. In a case of doubt a child should be asked to read the letter.
- 5. The left leg:
- a) must be connected to the roof 4;
- b) should be drawn inside the $Tav \rightarrow T$ so that its head is in line with the end of the roof $t \rightarrow T$ and not extending past it , so that another letter can be written next to the Tav both above and below $t \rightarrow T$
- 6. Similarly, the roof should not extend past the left leg I I I it does, its din is similar to that of a Heh in an equivalent case. (See letter Heh, number 7.)
- 7. In a case where the left leg is drawn as a small inverted Yud > T the Tav is Possul for it now resembles a Peh P'shuta⁷⁷.
- 8. In a case where the left leg is drawn as a straight line and not as an inverted Vav or Daled (the Tav is

Possul)78.

9. In a case where a break occurs in the right leg of the Tav, and only the length of a Yud remains connected to the roof T_i , the letter is Kosher⁷⁹. Accordingly, if at the outset one draws the right leg only the length of a Yud, it is Kosher, similar to the din in the letter Heh^{80} .

Relying on the Reading of a Child

- 1. Any letter in which there is a doubt as to whether:
- a) (It has its required length and is thereby Kosher or) it is too short or too long and thereby Possul (for example, a Vav or a Chaf P'shuta in which there is a break in the leg
- b) It is halachically recognizable or not should be shown to a child who is neither a *Chochom* nor a *Tipeish* (see Glossary)⁸², and if he reads the letter correctly, it is Kosher and no correction is required.
- 2. However, if it is clear to us that the letter is not halachically recognizable, even though originally it may have been, the reading of a child does not help, as explained in Siman 32, Se'iff 16⁸³.
- 3. In a case where there is a break in one of the straight letters (e.g., \(\bar{1} \cdot \)), the section of the letter below the break must be covered before showing the letter to a child (so that he will not read both parts of the letter as one, disregarding the fact that the letter has now been broken into two).
- **4.** Certainly, if the section below the break is *not ink*, but an *imprint* of the old ink, everyone agrees that it must be covered before showing the letter to a child, for he might mistakenly include the imprint as part of the letter 84.85.

לטובת האשה אליס בת חיה ישלח ה' דברו וירפאה במהרה רפואה שלמה מן השמים רפואת הנפש ורפואת הגוף

בתשח״י

Dedicated to the memory of Sol J. Mintz
ר' שלום בן ר' דוד ע"ה
תנצב"ה

Glossary

Acharonim -rabbinical scholars from the 16th century until the present day

Battim —leather housing of Tefillin Parshios

B'di'eved —after the fact; after having completed the action
—platform in synagogue on which Torah scroll is read

Bi'ur Halacha —in-depth commentary on laws mentioned in Shulchan Aruch,

Mishna Berura and Mishnas Sofrim

Bracha —blessing

Chartum —left section of letter Mem P'sucha (which appears as an angled

Vav)

Chatoteres —slanted roof connecting the two sides of the letter Ches

Chochom —lit., wise person; here, intelligent child who is able to read words

in Ashuris script

Chok Tochos —creating a letter through erasure

Din -accepted law

Eikev — lit., heel; here, extension of letter at one point past rest of letter

Gemara — discussions and rulings of the Amoro'im (Torah sages of the 3rd

—discussions and rulings of the Amoro'im (Torah sages of the 3rd to 6th centuries) commenting on and supplementing the Mishnah

(first written, concise code of Jewish law)

Geniza —burial place of unusable holy items

Halacha — rabbinical law
Kashrus — halachic validity
K'fufa — bent (letter)
Klaf — parchment
Kosher — ritually fit; valid

K'sidran —in order; writing of Tefillin and Mezuzos according to the order

in which they are found in the Torah

Kulmus —quill; the width of a Kulmus is equivalent to the width of a line

which can be drawn from that particular quill

L'chatchila —at the outset; before beginning an act; if possible

L'mitzva —lit., for a mitzva (good deed); here, beyond the basic halachic

requirements

Makel —large Tag

Meleches Shamayim -holy work; the writing of Tefillin and Mezuzos

Meseches Chagiga —a tractate of the Talmud
Meseches Shabbos —a tractate of the Talmud

Mezuza (pl. Mezuzos) -- parchment scroll containing selected hand-written Torah

passages

Mishnas Sofrim —section of the Mishna Berura explaining how to write the letters

of the Ashuris (biblical) script

Mukaf G'vil -blank, whole parchment surrounding each letter in Torah

scrolls, Tefillin and Mezuzos

N'kuda —lit., dot; here, small left leg of the letter Heh

Orach Chayim —section of codified Jewish law dealing with daily religious

activities and holidays

Parsha (pl. Parshios)

-selected hand-written Torah passages which comprise Tefillin

Poseik — halachic authority

Poseil —to make or declare ritually unfit or invalid

Possul —ritually unfit; invalid P'shuta —straight (letter)

Rishonim —rabbinical scholars of the 10th to 15th centuries

Sefer -book

Sefer Torah — Torah scroll Se'iff — paragraph

Shailas Chochom —question to an halachic authority

Shaim Hashem —name of G-d

Shar Hatzion —list of sources of halachos mentioned in the Mishna Berura and

Mishnas Sofrim

Shas Had'chak —time or case of dire need

Shatnez Gatz - Mnemonic referring to the letters in Torah (Ashuris) script

which have three crowns placed above

Shelo K'sidran —not written according to order; Torah passages, words and

letters in Tefillin and Mezuzos not written according to the order

in which they are found in the Torah

Siman —chapter

Sofer (pl. Sofrim)

Tag (pl. Tagim)

Talmud

-scribe; one who writes Torah scrolls, Tefillin and Mezuzos

-small stem or crown placed on certain letters in Torah script

-same as Gemara, see above (short for Babylonian Talmud)

Talmud Yerushalmi — Jerusalem Talmud

Tefillin — phylacteries; selected Torah passages written on parchment and

placed in leather housing and worn on the arm and the head during

the morning prayers

Tipeish -lit., foolish; here, child who cannot read the letters of the

Ashuris script

Torah —Bible, 5 Books of Moses

Uketz -small stem placed on certain letters in Torah (Ashuris) script

- .74 פר"ח, פמ"ג לדוד אמת, ושאר האחרונים דלא כמהריק"ש
  - .75 משנת אברהם
  - .76 עיין בסימן ל״ב סעיף י״ח במ״ב ס״ק ע״ה.
- 77. ופ"א כזה פסולה אפילו אם הגג רחב כפליים כירך, דפ"א פשוטה אין שיעור לרגלה, רק לכ"ף פשוטה יש שיעור לרגלה כפלים כגג שלא תדמה לרי"ש או לדל"ת
  - 78. ועיין בסי׳ ל״ב סעיף י״ח ובמ״ב שם ס״ק צ״א
- 79. כ"כ הפמ"ג בפתיחה שלו להלי תפילין במה שכתב: "יראה לי דה"ה לשאר האותיות" וכו". עיי"ש
- 80. בסימן ל"ב סוף סעיף ט"ו בשו"ע. ועיין בבה"ל ד"ה "כשר" לענין אות ה"א שבארנו שם דאם הראנו לתינוק והתינוק לא קרא לאות צריך עיון בזה (המעיין שם יראה שהבה"ל מסיים להחמיר כדברי השכנה"ג)
  - ו8. עיין בסימן ל״ב סעיף ט״ז
    - .82 עיי״ש שם במ״ב
  - .83 עיי"ש ס׳ כ״ה באיזה דבר מועיל תיקון
  - 84. עיי"ש בסכ"ז במ"ב בענין זה, וגם בענין שנוי בצבע הדיו אחרי הכתיבה
- 1.85 ודע שהוא שכיח מאוד בספרי תורה ישנות שהאותיות קופצות ונשאר רק חלודת הריו במקומן, ואין לזה דין דיו, וכן אין לצרף רושם החלודה לשאר האות. ועיין בסעיף כ"ז במ"ב.

Dedicated in memory of Yosef ben Yaakov ע״ה תנצב״ה

Dedicated in memory of Label & Fremit Mooney ע"ה תנצב"ה XIII Mishnas Sofrim

39. רק שיהא נזהר בגרידתו שלא תהא בשום פעם צורת יו״ד עליה (קס״ת י״ב י״ב) כי אם כן חתר האות לכשרותו ואסור לנגוע בו (אע״פ שחזר לצורתו ע״י חוק תוכות)

- .40 תשובת חתם סופר סימן רס״ט
  - 41.כל זה בברוך שאמר
- 42. כמו שנתבאר בסימן ל"ב וכבר צווח הפמ"ג בזמנו על זה
  - .43 כדמוכח בספר התרומה
  - 44. עיין בב"י בא"ב שני אות וא"ו
    - .45 כנזכר בסימן ל"ב סעיף כ"ה
  - 46. אע״פ שאם משך שאר האותיות לא מעכב בדיעבר
- .47 הט"ז ביו"ד סי' רע"ג, עי"ש שקרא לאותם הסופרים בורים ושהס"ת פסול בזה
  - 48. כמבואר בסיי ל"ב סי כ"ה
- 49. עיין בפמ"ג סי' קמ"ג ובדרך החיים בהל' קה"ת דהיכא דאיכא מחלוקת בין הפוסקים אין להוציא אחרת
  - 50. רדב"ז סיי פ"ב ותורת חיים פי חלק
  - .51 ספר קהילת יעקב בסופו בהשו"ת. עיין שם שכתב שגם שמע כן בשם הגר"א
- .52 עיין בתשובות אור ישראל ותמצא שם דעות כזה. ועיין בספר עבודת היום ולדוד אמת.
  - .53 וכן מצאתי בהג"ה מפ' גט פשוט וכן כתב רבנו שמחה בשם החסיר ז"ל ע"ש.
    - 54. ספר החיים וקסת הסופר
  - 55. מ"מ לא יהיה ביניהם הפסק גדול לכתחילה שלא יהיה עי"ז הוא"ו הרבה באלכסון
    - .56 עיין בסיי ל״ב סעיף י״ח בבה״ל ד״ה ״מ״ם פתוחה״
      - "אות אחת" בבה"ל ד"ה "אות אחת".57
        - 58. כמבואר בסיי לייב סי כיה
        - 59. והביאו הגרע"א בחידושיו
- 60. בסימן כ־ג וכן משמע לענ־ד לכאורה מהלבוש שחזר בסוף תמונת האותיות שלו הדברים שהם לעיכובא־בכל אות ואות ואת זה דילג
  - ום. שער אפרים בסי׳ פ״א וגן המלך ולדוד אמת
    - .62 עיין בר"ן פרק הבונה
- 63. ונ״ל שעיקר תמונת ראשה שהיא כזיין עובר למעלה מב צדדים אינו מעכב דבעינן רק שיהא ניכר הראש ולא יהיה קו שוה דומיא דמה שהקיל הפמ״ג בדיעבד באות טי״ת בצידו השמאלי שהיא כזיין. ועיין לעיל בסוף אות טי״ת (כל זה לשון השער הציון כאן)
- 44. החת"ם בסי׳ רס"ה מובא בשער הציון תמונת אות בידת. וכ"ש כאן שלא נזכר בברוך שאמר כלל שצריך להיות עקב. בודאי לא נכון לעשות ע"י זה הפ"א שבור
- 65. כנזכר בסימן ל"ב סעיף כ"ה ע"ש. מיהו אם ההפסק גדול ואנו רואים שלא נשאר צורת האות כתיקונו היא פסול, אע"פ שהתינוק קורא אותו כהלכתו (רמ"א שם סעיף ט"ז)
- 66. הפמ"ג כתב סתם כמלא יו"ד מהירך והכוונה כאשר כתבנו דאם לאו הכי אין צורת אות עליה
  - .67 ועיין במ"ב סי' ל"ב ס"ק ק"ג בוה
- 68. עיין קסת הסופר סימן ה' סעיף כ"ה שהיום הסופרים נוהגים כמו האשכול ומושכים צואר הצדי לצד ימין ותו לא צריר למשוך מושבה לצד שמאל יותר מכנגד ראשה
  - 69. עיין כאן בבה"ל
- 70. כנז"ל כוונת הפמ"ג דמה שכתב לענין קו"ף בר"ה קי"ל ניקב רגל הה"א וכו"... קו"ף ריי"ש וכו"... ומה שסיים אם נשאר מירך הימין משום אחריני נקט
  - וד. ונפסל ע"י זה
    - .72 פמ"ג
    - 73. פמ"ג

- 6. מקדש מעט ויש עוד דעות בכוונת המ״ס
- ז. האשכול בקטת הסופר סי׳ ה בלשכת הסופר אות ז
  - 8. דיני תגים נתבארו בסוף סימן ל"ו במ"ב ע"ש
- 9 ודי בכך כמו שמבואר בסימן ל"ב סעיף י"ח לענין גרירת החרטום
  - 10. עיין בסימן ל"ב סעיף ט"ו במ"ב ס"ק מ"ר
    - וו.פמ״ג
    - וכ"ה וכ"ה ל"ב סי י"ח וכ"ה.12
    - 13. עיין שם בסעיף ט"ז ברמ"א
- 14. כי יש הרבה מהראשונים שסוברים שתמונת הה"א כך, ועיין בחדושי הרשב"א על שבת דף ק"ג ובחידושי הריטב"א שם, ובר"ן בפרק הבונה ובמאירי שם, מוכח להריא מדעתם שתמונת הה"א כך.
  - 15. עיין בסימן ל"ב סעיף ט"ו בהג"ה ובמ"ב שם, ועיין בחוזן איש שמקיל בזה
    - 16. בסיי ל"ב ט"ק ל"ג
    - 17. עיין בתשובת בנין עולם סי׳ נ״ד
    - 1"עיין בדין ר"ש שעשהו. קצר כוא"ו. 18
      - 19. כנזכר בסיי ל"ב סי י"ח
- 20. מסימן ל־ב סעיף ט"ז בהג"ה ואף שהפמ"ג מצדר להקל בזה דרי אם נשאר מהרגל כמלא אות יו"ד, הדרך החיים והשערי אפרים סחמו כהש"ע, וכ"ש אם הראו לתינוק ולא קראי לזיין בוראי אין להקל בזה.
  - 21. עיין סי׳ ל״ו ס׳ ג במ״ב בזה
    - 22. עיין לעיל ציון 13
    - 23. עיין סי׳ ל״ב ס׳ כ״ה
- 24. לפי דעת ש"ע הרב וקס"ת צד הימין של הגג המשופע יהיה קצת יותר עבה מצד השמאל 5
  - TT
  - במקום ספק תשאל שאלת חכם. ועיין במקרש מעט שמפרש בענין אחר. 25.
- 25. כן מוכח מנו"ב ואף שראיתי לקצת שמחמירין בזה, מ"מ יש לסמוך על זה בשעת הרחק אחרי שהשערי אפרים ולדוד אמת הביאוהו להלכה (שה"צ)
- צריך להזהיר הסופרים ע"ז כי תמונת הח"ת שכתבנו למעלה יש לו עיקר בתלמוד ועמדו. עליו גדולי הראשונים ז"ל.
  - 28. דעת הגאון רע״א בחירושיו
    - 29. דהוי כלכתחילה
- 30. פמיג בפתיחה במשיכ יראה לי דה־ה לשאר האותיות וכוי. ומה דנקט הפמיג שם ירך הימיני משום אחריני דוכר שם נקט
  - ו3. נלמד מסימן ל״ב סעיף כ״ה ע״ש
    - .32. בסימן ל"ב סעיף כ"ה
  - 33. הכ"י בשם הגה"מ בשם הרא"ם
    - .34 כדמוכח בב"י בטיי ל"ו
- 1.35 ואין להביא ראיה מהפמ"ג שכתב דבדיעבר כשר אם לא היה כזיין, דאפשר שלא היה עובר
- מבן צדרים כזיין 🚺 אבל לא שהיה עגולה 🚺 . וציע להראים וגם אולי אין ההלכה כמותו בזה. תיין בסין ליו במים סיק טיו בזה.
  - 135א. עיין בנו"ב מ"ת כסי׳ קי"ג דמכשיר בריעבר בלא עוקץ שמאלי
  - .36 לדעת ר"י אלכסנדרני המובא בב"י וז"ל הריא"ס נמצא בהגה"מ וכו' דקיי"ל כוותיא
- 37. שם בב"י וג"כ עיין בחשובות חב"י בסימן ע"ר והובא בפ"ת ליי"ר בסימן רע"ר ס"ק ו
- 38. כן הביא בספר משנת אברהם בשם בית יהודה ולדוד אמת ומעשה רוקח וקנאת סופרים

שלא כסדרן

- ו. גלקט מהפמ"ג ועוד פוסקים
- 2. דברים ו:ו דורשים חז"ל הפסוק "והיו הדברים..." בהוייתן יהיו נכתבים כסדר שהם נמצאים בתורה
- 3. ותדע שהאבני נזר ועוד פוסקים גדולים חולקים על המשנה ברורה וסוברים שאם רק התחיל האות השני אסור לחזור לגמור האות הקודם. ואם עשה כן נקרא שלא כסדרן.
- 4. דהשתא לקולא אמרינן שיכול לתקן אח״כ משום שעיקר הדברים בסדר נכתבו ששם אות עליה אפילו בלי תיקון, כ״ש לחומרא ששם אות עליה והוי שלא כסדרן. ועיין בסימן ל״ב סעיף כ״ה.
  - 5. כדאמרינן בגמי מנחות דף כ"ט
  - 6. רק באותיות שעטנז ג"ץ ועיין לקמן באות גימל
    - .7 כמבואר בסימן ל"ו בט"ז ובסימן ל"ב במ"א
  - 8. וכן בררנו להלכה. עיין סיי ל"ב סעיף כ"ה במ"ב ס"ק קכ"ב
- 9. אמנם אפילו הגרע״א יודה לפסול היכא שההפסק נראה מרחוק ושלא יועיל קריאת התינוק בזה. עיין בענין זה בסימן ל״ב ס״ כ״ה בבה״ל ד״ה ״מכירם״
  - מו.כן כתב בבה"ל בסיי ל"ב סי כ"ה ד"ה "אות אחת"
  - .וו. אע״פ שלפני המשכת הבי״ת התיבה נחלק לשתים ע״י גרידת הוא״ו.
- 11. אך צריך להשגיח שלא תתקלקל צורת הבי"ת בשום פעם, שאם ימשוך תחילה את הגג העליון שלא כפי הצורך הרי תתקלקל צורתה הבי"ת הרי תהא שלא כסדרן. לכן צריך לעשות התחתון ותחזור לצורת הבי"ת הרי תהא שלא כסדרן. לכן צריך לעשות ההוספה במעט מעט, קצת כאן וקצת כאן עד כדי הצורך (לשכת הסופר סימן ט' ס"ק ה)
  - 13 ולא דמי למוקף גויל ששייך רק בתחילת הכתיבה

חוק תוכות

- 1. דיני חוק תוכות ג"ב שייך בס"ת ומגילה
  - 2. עיין בסימן ל״ב סעיף ט״ז ברמ״א

מוקף גויל

- 1. מהפמ"ג
- 2. דיני מוקף גויל ג"כ שייך בס"ת ומגילה
  - 3. עיין סי׳ ל״ב ס׳ י״ג
- 4. גמ׳ מנחות דף כ״ט לפי ר״ת שפסקו כוותיה רוב הפוסקים
- 5. כדכתיב "וכתבתם..." ודרשו חז"ל שצריך כתיבה תמה, זאת אומרת שכל אות צריך להיות נפרד מחבירו
  - 6. עיין סי׳ ל״ב ס׳ ט״ו
  - 7. דלא כט"ז שמקיל בזה
- 8. מותר לעשות גג הבי־ת קו צר יותר כי אין שיעור לעובי האותיות וכל שנשאר שריטה דקה. כשר (מ״ב סי׳ ל״ב ס״ק ל״ו – לרוגמא
  - 9. דיני נגיעות באותיות של שם השם נמצאים בש"ע סי׳ ל"ב ס׳ כ"ו ועיין שם.
- 10. אם נגע באות אחר יש אומרים להחמיר אם לא בשעת הצורך (עיין בסי׳ ל־ב ס׳ י״ח בבה־ל ד״ה ״ואם גרר״) אמנם היום הסופרים נוהגים להקל בדבר

צורת האותיות

- ו. בסימן ל"ב ס"ק כ"ט באשל אברהם
  - 2. מספר כתיבה תמה ופשוט
  - .3 פמ"ג בסימן ל"ב במ"ז ס"ק כ
- 4. עיין לקמן בדין אות נו"ן כפופה ובב"י בא"ב שני אות וא"ו
  - 5. פמ"ג בפתיחה להלכות תפילין

ספרף דסיימ שלם ירשה עי"ז כלמ"ד מצד פחד וכספר פישה רקח כהב דממשם זה יעחים כחג מקלח הנג מי"ם. "ויריכה הימייח ל"ל לממה ב) כפוף היסיב ללד רגל שמאל כמו צורח כ"ף כשובה אך שההים סצרה סרכה מן הנג ורגל השחחלים חלוים בה והים כצורם נו"ן כשימס פר שקנרם מעם ועיכ חהים רחשה עב ומחמשם והולך כמו בט"ז. ולם ירחיקט ג) לכחחלה מן הנג יותר מעוכי הנג וים לכחחלה למשוך רגל שמשל כחלרים במלכבון קנח לנד ימין ומחד יותר שלח ינע הרגל להגג ד) או ליריכו שכלדו ואף לא יהיה כחיך להגב לכחחלה מלם יכם בימ לבין הנג חלק כ"כ בכדי שפדם בימני ה) יכירם היסב משל ס"ח שע"ג ביחה כשהום הורם בו . ולה יהים הרגל ונד החוש כנג שלם בסוסו בלד שמשל ואם נגש הרגל ו) בננו וה"ה ביריכו שכלדו מו שעשה הרגל בחמוע הנג ז) הכל דינו כמו באוח ה' וכתבוחר שם לפיל בחום כ"ם. ומם מורך כרגל כבחמלי כום רק כמו יו"ר מכנגד מקום הכסיפה ולמטה כשר כדישבד [כנ"ל כוונה פח"ג במה שכחב לפנין קו"ף בד"ה קי"ל מקב רגל הה"ל וט' מו"ף רים וכוי ומה צפיים

מס נשמר מירך כיתין תשום מחריני נקמ]: צורת אות רויש

אות רי"ש ננה שום לכחחלה וחפוד יוסר פ) שחסים ענולם מחש מסחורים כדי שלם הדמה לדלי"ם וחם נרחים כדלי"ם פסולם ב) ואם כסק מרפין לחינות ויריכם יהים קצר כדי שלא מדחה לכיף פשותם וגנה ארוך כארך ב' ג) כדי שלא חדמה לואיו ובריעבד אם יש ספק מרפין לחינות וכניל. ואם ששה רגל ברייש קצר כמו יו"ד די בזה בדישכד למ"ב ושיון לקמן כסוף מוח פי"ו:

צורת אות שיין אות שיץ ים לה שלשה רחשים ה) רחשה הרחשון עם ירך הנמשך מחמ הום כעין ופ"ו ופנים כ) כלפי מעלה קלח והרחש בשמי יכים כעין יו"ד וסמים ג"כ קוח כלפי מעלם ועוקן קסן עלים לכחחלם והרחש השלישי לריך למשוחו בחמונת זיי"ן וג' חגין עליו. וכן כל מוהיום "ש"מ"ם"נ"ו "ג"ן רמשם השתמלי הום כזיי"ן . ויוהר שלם ינש כרלשים א בזו. הרלש השמחלי הוה יהיה לכחחילה יריכן מחש ג) בפמידם ויחשיך לאיו הירך מן סכלש כראשון בשפוע לחסה עד מקום מדו וירך הראש השני ג'כ יחשיך בשפוע לוד שמלל לחסה עד שיהו בשלשה ראשים מחוברים לחסה בחקום אחד. ואם היו"ד האמלעי לא ננעה בשולים מעולר דיע כל"ב סכ"ב ע"ש. ולא יהיה מחשב הש"ץ רחב ולם פנול מלם חד ומז יהיו כל הנ' רמפים פוחדים לחקה פל רגל פחד כקו"ף ורי"ם ובדיעבד מם עשה מושב כשיץ רחב ושחר הפמ"ג כנ"ע. מם כחב שי"ן של ד' רמשים שמולה ולם די בנרירם רמש שחם דהוי סק סוכות שלם צריך לנשל האות ולהשלימה וכחן"מ פס כתב לפחרים פין מועיל חיקון דבוי שלם כסדרן [פר"ח בפ"ע ביאור הלכה

🗣 דריבה כיפנים וכו' כ'ף כשופה . וכדיעכד נכחה דחמינו כפוף מעם די פיין ככ"י וכן משתם דמת רש"י כשכה ק"ד פ"א ד"ם לימול כקד פיים וכן משמם מרכינו ירוחם וכחנור שכחנו שיחריך רגל פקו"ף שלה ירמס נכ"ל מכל זה משמת דפחות למשם ומכ"ם כמוף ממש די . ומיין כספר כים אסרן שסניא בשם כדרב"ו שמיקר לורחם כי"ש מ"ן וכאריך שם כפנין וה וכחים כום כלפון וערחם במוכוו כמו רו"ם רק שפסים בקנם של רו"ם עקום לשמאל כמו למ"ד וכן נכאה מספר מנן דוד להרדב"ו ולנאת ידי הכל יעשם למקם כשף כשין כ"ף וכן נכנו לה כמקנת סושרים שמושים מוכחם כמו מיכום של למ"ד כוס כך חס נח כמר וקוק בנפיצום רק כמ"ם פכ"ל:

סצת כללי מוקף תחלת הכחיבה מריך חוקף נויל בכל לדדין של החוהיום וחפילו בקוע של יו"ד השמחלי [מנהום דף כ"ם לפיר"ת דפסקו כוותיה רוכ הפוכקים) מהית דכתיב וכתבהם כתיבה חמה (עיין בייוב"ת ודרים') מבסנים מוי בעיק מוקף גויל [עי' פי'ל'ב ספ"ו בכה"ל)ויש להחמיר דמפיי חלד מ' בפרם חם חים חוקף נויל פושל כתבחון [ודלם כפ"ז דתיקל שם בזה] וכל זה בחחלת הכחיבה אכל אם למחר שוכחב ניתב מו מכלני

ושת"ג בשתיחה ולדויד שתח וששרי שחרונים דלה כמשריק"ש] שם יש הששק בפיזה מהרפשים מכוחר דינו לעיל כל"ב סכ"ה. פש נגעו מיום מהרחשין יותר ממקום דיכוקם דה ינו שמין ניכר הרחש מלם כן שום לשול וחיון חינוק חושיל בזה. אם נגעו ד) הראשין זה בזה מפילו כחום השערה שבול. ולענין חיהון עיין בספר חשנת מברנס שכהב דרוב השומקים סוברים דמהני כזה גרירה דלח מיקרי נשהנית עורהה עי"ז ורק החברון הוח משוש דחינו מוקף נויל בחוחו מקום עי"ז ולכך מהני גרירם את'כ ול"ג אהרי דים נ"כ הרבה מהסוסקים שמחמירין כזה אין להקל רק בחו"מ אם כחב מחריו דלם מהני בהו שלם כסדרן משפ"כ בפים נריך לבפלו מנורם פות ולהשלימו :

צורת אות תייו אות תי"ו יהים ם) ננה עם רגל ימין ב) כמו דלי"ם ורגל שמחלו יש

שעושין כחוך החיד כעין ומ"ו הסוכה וים שעושין כעין דליים קסנה הפוכה וכל מקום שהלכה רובשת בידך הלוך חחר המנהג וכיז לכחחלה. ורגל שחחל יגיע למעלה כי כל השוחיות שלימות גוף מחד. ורגל ימין יכיה קצר שחם יהיה מרוך שמת חדמה לחינוק דלם הכים ולח סיסש לשי כשושה ויחשיך להרגל נחוך החי"ו כדי שיהיה שף רגלה השתחלי כננד פוף גנה ולח בולש פיף הרגל להוץ כדי שיהים יוכל להשתיך אלים אות אחרת מלמעלה למשה גם לא יהיה כגנ בולש לכלחה מרגלה ובדיעבד ג) אם ננה עוברת להלחה מרגלה והרגל במחלט דינם כמו שמחבתר לעיל במוח ה"ח. מם ד) משה רכל השתפלי קלר כיו"ד קסום הפוכה במוך החי"ו י"ל שנשתוה כפ"ם סשופה ואסולה ומפילו מם העג רמב כפלים כירך דפ"ם סשופה מין שישור לרנלה רק לכ"ף ספושה יש שיעור לרנלה כפלים כנג פלח חדמם לרי"ש או לדלי"ח. אם טשה רגל החי"ו קו שוה ולא כולם כושו להוץ מיין לעיל בסיתן ליב בסוף סייח ובח"ב שם סיק ל"ח. מם רגל סמיר של הקי"ו נססק וחין בו רק כמלח יו"ד כשר כ"כ פח"ג בשחיהם במים ירמה לי דה"ה לשחר מוהיות וכו' פי"ם ולפ"ו כ"ה חם לכתחלה לא משה רק כחלא יו"ד כשר כחו לענין ה"א ועיין בביאור הלכה בשי" ליב לפנין ה"ם שביחרנו שם דמם הרמינו לחימק והחינוק לם הרמה למות צ"ע בזה. כל מות שיש כה ססק שחם מין כה כשישור סרמוי בענין שכים לשולה מו שחם פין צורחה עליה בענין שכים שפולה מרפין לחינוק שפים לם חכים ולם פיסש וחם יודע לקרוחה ככלכהה כשרם וחת חיקון מכל מם ידוע לנו בחין כחוה כהלכחה מסינו מם הקלקול בום נעשם לחחר הכחיבה חין קריחת החינות מועלת כמו שנחבפר בסי" ל"ב סמין וע"ם בסכ"ה בפיום דבר מועיל היהון. מם יש הסכה במוהיות הסשופות כנון ומין ושופה וכדומה שיש הששק במורך המוח ולריך להרמי להחינוק ה)נריך לכסוח לו מהשלמסה וכ"ש חש נשמר רושם החלד" לחסה דכוים מודים דלריך לכסום שהחינוק יסעה לורף זה להפום:

שער הציון

שלישי : א) כל פענין בכ"י: ב) ולכחחלם : ג) ב"ש בא"ב האחרון: ד) ב"ש בדף יצר פיצר : א) כולו בכייר ופמיצר: כ) ולכחמלה כן מוכח כביים כ בראשון: ג) פמיצר בשתיחם: ד) פמיצר: כ) מלשיל בימן ליב בקייו:

נויל מבעל פמ"ג

עכברים ותולעת כשר אפילו מבהוץ . ומיהו ודאי דיעבד דוקא כשר הא כל מה שיש לחקן הוה כלכחהלה ולריך חיקון הלכך חם ניהב כלד מות ועב הוא מגרר קנח שוביו ויש עו היקף גויל דאין שיעור לעוביו . ודע עוד דקיקון מועיל אסילו אם נכחב לכחתלה בלא היקף גויל כגון לשומה בלי היתף וה"ה שחר מוחיות בין בחרכן מו בעוביין מם השחר עורם החות עלים מוחק ועורר ולח הוי שלח כסדרן כזה:

וננה לממלה יהים מפילו בפו"מ וכול בפי ליב סכים פים . ומם למ משם הפקודם רק

קו שום עיין לפיל שף מוח מג"ף: צורת אות פ"א פשושה

אות פ"א פישומה ל) לריך לעשותה כ) לכחלה בזרח למעלה כמו שהכפוסה כיל למעלה, גם לריכה להיוח לרוכה לכחלה כשיעור שחהם רלויה לעשוה פ"ל כפוסה לם חכססום ובדישבד לם יש ברגל ימיני מכנגד מקום הנקדה ולמסב כמלא י"ד די בכך [הפת"ג כתב סחם כמלא יו"ד מהיכך והכוונה כלשר כתבנו דלל"ה ליין עדת לוח עליין ומ"ח לם כמלא כן בס"ח ולפילי בחפילין לכחלה בדלא חייב להקן הלאח ולהשליחו כדין וליין ביה משום שלא כסדרן כיון דכלא החיקון הוא כתר. ועשיית נקודת הש"א ושקלה סול הכל כמו בכסושה. גם יותר ג) שלא חהים הנקודה הטוכה ללד סון כדי

שלם חדתה לחי"ו. אם לם נגעה הנקודה בגג לו שהרחיק הנקודה בקלם הגג לבסנים הכל דינו כנ"ל בכשופה :

צורת אות צד"י כפופה

את צד"י כפופה ממונמו כמו נוץ כפופה

הראש הראשון שמימן שמימן שמימן וו"ד של נכפ

מניה כ) ממה קוח כלפי משלה. ידרק רגל הירד דיבוק מוב בעילר

הגד" ומאור יזהר להדביק באמנע הצואר ווא למסה שלא חדמה

הליד", וראשה השני יביה כמין זיי"ן טפה לכאן ולכאן כי אין להמשך

הלואר מקולה הראש כ"א מאמנע ג) כמו בט"ן לניאל, והעאר יהיה

הנותר מקולה הראש כ"א מאמנע ג) כמו בט"ן לעיל, והעאר יהיה

הנותר מולרו קוא ומוסה לוד ימין כדי להשמין אות אלג לאשה ומעפה

החמון ד) יהיה משוך לכתאלה לוד שמאלה הייבי ניותר מן שני הראשים

החמון ד) יהיה משוך לכתאלה לוד שמאלה הייבי ווחר מן שני הכלשים

ראש השמאלי ואם אל נוג הירד במו"ן עיין בסימן ליב סכ"ה.

מאלא קו שוה שיין לעיל בשף אית א", ווזהר מאד כ) שלא יגעו

הראש הציה ביה ובדיעבד שיין בטוף אות א"ד שה שכתבנו שם :

צורת אות צד"ד ששומה

אות צר"י פשומה א) יהיו ראשיה כתו כשל כמוסה והיא מורכנת ג"כ מיו"ד ומ"ן ואך ממו"ן סשומה ע"כ נוסה ב"כ מיו"ד ומ"ן ואך ממו"ן סשומה ע"כ נוסה טשות מורכנת מחוד מורכן החלה כדי שיהא ראי לששות אורכה שחרד לתקה מדיבות הראשים לכחתלה בכדי שיהא ראי לששות לד"י כמוסה. ובדישבד שסק הסת"ג שאם הוציא תמקום דיבות היו"ד לנו"ן רק כמלא יו"ד כשר אכל לש לא נשאר כמ"א ל"ע. אם נגש הראשים יותר מתקום דיבוקם או שנגשו זה בזה או שומסק כין היו"ד למו"ן דינו כמו בכשלה וכו"ל: שנגשו זה בזה או שומסק ביום אות בנום

צורת אות קו"ף אות יכים ל) ננס שום ומני קבוף אות קו"ף יכים ל) ננס שום ומני קפן ל"ל על ננס בלד שמאל על פנים אות קו"ף לכהחלם ויעשה הקון דק כדי שלם יקלקל בום פתונם

ביאור הלכה

פניסן כים נואם לן למורם דע"י בריגוע אנדם אותם דעו אין זכם פ"ף מנים ואם"ם כמים ואם במח"ל דומנים להיו במוך אותם במח"ל דומנים בים במח"ל דומנים במחיר כמין מורכים במול במול ביון אותם בלחיר כיון דמיקר עדיין אותם פלים כיון דפכל ביור אותם בכחיר כמ"ץ מורכים לאו לנו מקור מכנעול דוא ליכני מיקון גאם בשאו למעלם כטרת וא"ד דלא עאר? דאין למ לכחיר כלודם מ"ן כשסם אם שאיו למעלם כטרת וא"ד דלא ליכני מיקון להים בים לבד מעופה ובים ימים כים לבד מעופה וה"ש של אותם בים בים כים כים לבד מעופה ובים ימים כים לכד מעופה והים בים כים לכד כל מעופה והים בים לאין ככל מורכניין ככום ולא יושיל אח"כ מם שיגרור מד במאל, ודע עוד דרשע כשת"ר דמות למחיל אשל לעוין דיענד אלאו ככל לחל, כיו ששום לכשים כיון דשיכים שני לא אפיל וביין דיענד באוא להיו בל לחלק כיו ששום לכשים כיון דשיכים שני אול מבין דיענד משא) א"ב לדכריו יש עיו לותר כה"ג עו"ש פווחה אם לא אפיל וביים ביש מול ביו לא מעופה דיש ביש לא ביל ביון בשיכין שנו מ"ס טלים וב"ב עול עולה דיש לאיבו לא מדיל בדיעבד משטם זם כיון דשיכין שנו מ"ס טלים וב"ב וב"ב עולה דיש לאיבו לא מילו בדיעבד משטם זם כיון דשיכון שנו מ"ס טלים וב"ב וב"ב עולה בים להים לאל ביוד ביו ביול משום וה כיון דשיכן שנו מ"ס טלים וב"ב וב"ב עולה ביול המי"ן מיכין א"כ ל"ל נפוחה ו""ע לוינה". וישיקן שהיה כוה אשלו ברו"ב בלל מו"ם ב"ל עדיין עיקר גורקם עלים:

ימין ולממס משמי ואדרים ויסהום פותה לגמרי וגנה למעלה יהים ג) לכהחלה עובר להון לגץ שמפל כשיעור גג הופין:

צורת אות עייץ
יכים א) אות רלשון ג) כעין יויד ופנים קלת כלפי תעלם
ג) לכתהלם ונוסם משוך החהים במחידם ד) קלת (דאס
ממשיכה הרבה באלכסון לא יהיה יכול להסמיך אות אחת אל עייץ
אם יזדמן) ובה ההיה זייץ עומדת ה) בשוה ועומת ביריכה ו) למכי מהליה ויעשה על ראש הזייץ ג' חנין. ועיין לשיל בהוף אות א' לענין
אם נוש הראשין יושר מתקום דיבוקם. ותאוד יותר שלא ינש הראשים
אם כנש הראשין לא נעו זה בזה כמום השערה אם מהני גרירם

שיין לקמן כסוף פוח שיץ מה שכחבנו שם :

צורת אות פ'א כפופה את פ"א כפופה ה) נריך להיום לה ב) לכחמלה למעלה בלד ימין זוים מבפנים וגם מכחון יכים כזוים קפן . וחהיה משוכה קלח לחחורים ב) שהסים שגולה מכחוץ וכן לממה חהיה שגולה מבחוץ וכמו כל ככפוסות שלריך לכיות ענולה למפה לכההלה אבל ד) מבפנים יהיה לה שים כדי שיסים בלובן שבפנים לוכת ביית וחסים רהבה קולמום וחלי כדי לחלוח כה בנקודה שבפנים שלם חגע בהחוח גופה [הג"ה ולם כמה שנהגו איזה סוסרים לעשות עקב מבחוז כודה כזה ומומרים . וכלמת שום להסיב הביית לבן מכסנים כי כוח ממש חוח שבור לריך להיות שנול מבחון כמו שכחבנו ורם בפנים צריך להיות בי"ם לכן וחה שנהגו כך מסני שחיום יודעים ההרגל לפשוח לחפום כקולתום כהלכבון ולהחשיכה חשם לחחוריה הקולחום בפנים שעי"ו נעשה לה זוית בסנים כחבוחר בב"י ש"כ יצח להם המעות לעשוח עקב מכחון גם במה שנהגו לכהוב משוכה מכוף נגה מעם והנקודה עושים כזויח ולם פגולה הם מקלקלים הופ"ו לגמרי פכ"ל ספר כחיבה חמה בקילור לענינינו . וכחתת תי שחינו יודע לעשות כמש"כ הכחיבה המה יחר מוב לעשות בי"ח מבסנים בלם שקב רק כזויח לבד תמה שיששה פ"ם שבור תכתון כי אסילו בחמונת הכי"ח גוסא השקב לא לפיסבל הוא כלל וכ"ש בזה שלא נזכר שקב כלל כב"ש בודאי לא ככון הוא לעשות הוא כלל וכ"ש בזה שלא נזכר שקב כלל כב"ש בודאי לא ככון הוא לעשות פי"ז הס"ם שבור ע"כ הנ"ה] ויהיה לה ה) טוקן על סניה ללד שחחל ויורד למסה אל הנקודה שנהוכם וחביה הנקודה חלויה בה כי בנקודה ומשך שוקנה יהיה בחתונה ומין כשיהפוך הפים. ותהים חהיה הנקודה לחמה לנד שמחל שבולה כחמונת רחש הוח"ו. ולח חגש הנקודה נשום מקום מכפנים וחם ננעה ו) פכולה . גם יותר בהנקודה ז) שלח ההים כסוכה ללד חון דחליה ל"ע חסינו דיעבד. וחס לם חלה הנקודה ח) בהעוקן שפל שני הפ"ם והרחיקה מקוה הגג לבפנים יש להסחפק כו ודיט כמו כה׳ שחלה רגל שמחלו בחמנע הגג וכניל בחום כ"ם . ומם לם נגעה כנקודה בננה וחינות קרמה פ"ם יש לחתן וחיקון מועיל שער הציון

לפיכוכה הוא: ג) שיון כאום מ"ם המופה בבער כליון אום קטן ד":

אל פ": כ) דאם הקו בום שכול אשילו בדיעבד: ג) ששוש: ד) דאם לגמרי
במשדרם אינה מחונת שיין כאום מ"ל בחופה בבער בליון אום לגמרי
במשדרם אינה מחונת שיין כאוף ויצי אשילו לעיון דיעבד ועיין בי"ן ש'
בכונם: כ) למחלום ויצ' שגם שיקר מחומ האשם שכיל כויין עובר ועיין בי"ן ש'
בשבי בלדרים אינו מעכב בדיעבד דבעיון רק שיםא ניכר הלאש ל ישיה על
ביין ליול כסף אות שייש: ז) לכתחילם: א) כילו בב": ב) כוא סשוש
ניין לעיל כסף אות שייש: ז) לכתחילם: א) כילו בב": ב) כוא סשוש
בלחם מ": ב) ג'י אינו מעכב בדיעבד וכחו שחוכה מו"ב כ"ל
ג'י דק לכתחלם: ז) צ"ש כא"ב כילוב ברשון ובלוור: ו) מש"ג כסיף
בלחם מ": ב) ג'י לכתחיל: א) ב": ב) עיין ככ"ו ובשוע: ג) כים יוסף:
בלחם מ": ב) ג'י לוכתחלים: א) ב": ב) עיין ככ"ו ובשוע: ב) כים יוסף:
בלחם מ": ב) ג'י לוכתחלים: לו ב) וח"ח ג"ל דאשיע: ב) כים יוסף:
בלחם ב"ל בסים לעיון דיעבד חודם בלד" דוא מעכב בדיעבד ולו בשיין
רק שיהל ניכר כתלן אות שיים, ון לי מו כוון בכ"ו משום בול ובלתא שם החוכון ו""ן
דיין לעיל כבוף אות שיית: ד) כי מו כוון בסישה לו ובלתא שם החוכון ו""ן
דיין לעיל כבוף אות שיית: ד) כ"ל מומלה בל"ל בלחם ממלי בלאון ו"בלת בסביה
דיחו לשיבול בר שלה מדמה לב"ף בסושם או לכ"ם ממליבלון בל בסביה
דיחו לשיבול בי שלה מדמה לב"ף בסושם או לכ"ם ממליבלון לד כסביה
דיחו לשיבול ב"כ "ב" ה"ב: א) ב": א) כל מכואר בששיים: א) ב"א ולכתחלה: ב) כ"ש ר"ב: א) ב"א לכתחלה: ב) כ"ש ר"ב: א) ב"א ה"בלה משלים: ב) כ"ש ר"ב: א) ב"א ולכיום מכולר ב"כולר ב"כ"ל ב"כולר ב"כולר

X

כתב שפוב יותר שחהיה תרובעת מכל לד כי בקל יוכל לכול לידי פשות בפמ"ך. ומ"ש זו ההיה בחומה מכל לד ג) וגנה יהיה שבר ד) לכתחלה מחון להחימה מעש ככלש הול"ו. ה) ולל ימשוך הגג לנד שמללה הרכה ובדיעבד "יגרור ו)המותר וליון בזה משום חק מוטת ושלה כשדרן ולש נמלל כן בשם בקודש לין לחקנו רשלר כך וכשר. וגם

נסכת ז) פין להולים מחרת עטר זה: צורת אות נו"ן כפופת

אות נו"ן כפופה א) יששה ראשה כתו ראש הדי"ן וג' אנין עלים ב) ולא יותר רחב מראש הדי"ן דלא חסיי דופס לכי"ח אם יהיה רחב מעם יותר ומקשם זם יששה ג"ב מושנם לכב"ם א ג) חשוך לוד שמאל הישיב יותר מן הראש כדי עלא יחדשה לני"ם א לכ"ף, ואחרו המתשך מאחלע ראשו יהים להחתלה קלע עב וארוך קלע שנולה למקה לוד ימין כדי להסמיך אות אל ראשו. וחסים הע"ד דאלהחאלה דהיינו שמשך האואר מקלה ראשו "הנית השמה בליעו והביאו הביאו הכר בחידושיו ומנחלח דוד בסישן כ"ג משמע דכשר בדישבד. [וכן משמת לענ"ד לכמורה מהלבוש שחזר בשף המונה כאמיות של הדברים שהם לעיד לכמורה מהלבוש שחזר בשף המונה כאמיות של הדברים שהם למיכוא לכו למו ואח זה יינון ועכיה מ"ע ביו ואחר במים מלש לוד שמאל ולד שחלו הרכה כדי ששאלר עדיין מחונה מ"ן עליו ואח"ב יושיף עליו דיו ללד ימין למשוחו כתו ראש הזיי"ן ואל חופיל בסוסת דיו מלד ימין לבד דא"ב יהיה ראשו כחב המלש האי"ן ואין למשוח כן כיל ועיין בבה"ג:

צורת אות נוץ פשומה את ש"ן פיטומה א) סומר מיחס כמו זייץ וג' מגין על רמעס פֿך שהיא ארוכה כשיעור שההא רמיה להפשות נוץ

כפוסב אם חכפפנה דביינו לא פתמח חד' קולחוסין עם גגב. ואם פשאם קצרה ב) מראין לחינות דלא חכים ולא סיסש ואם הראם זיין פסולם . שאם חשך בכן הארוך מקצה ראשו ועשאר כצורת וא"ר ארוכה ספמ"ג סנית בציע אך שארי האתרומים [שכר אפרים סי' פ"א וגן המלך ואד א

הסכימו כזה לפשל: צורת אות סט"ך אות סש"ך א) חסים גנה למעלה ארוכה דהיינו שחדם ננה שותב)לכחתי' ולמסה ששכה קלד כי לריכ' להיוח פגולה מג' ציומיה דהיינו בעלה פלד שער הציון

א) כולו ככ" : כ) כן ששמש מנוש וש"א לפתן כככיל כנון לפמס כסס"ד
דחם שאו נמסט פגולם לא ססקה כ"ל לכבור : ג) וכדלקשים: ד) כ"ש באינ
סאמרון: ס) כ": א)שיון ככ" וסשום מנוש וש"א להיא ב) ב"ב באינ
דרסמקון: ס) דלא יכים כשו וא" : ו) ש"ג כישימן פ" דלא ממכר דרכ שאין
נמלא במקודו זהם לא פניף מס"א שרגום כאמים פ" דלא ממכר דרכ שאין
נמלא במקודו זהם לא פניף מס"א שרגום כאמים ב" לא משכי אשרים כשר
נידים שכסב לפכול סיכי דכסשין במושב המחמון כ"כ מד צוראם כשי
ורדים שכסב לפכול סיכי דכסשין במושב המחמון כ"כ מד צוראם כשי
ורדים שכם מיום כא"ב שלו כד"ם כמכו במדרכי וכו" ל). ב) מדי
מכב" א את כיום כא"ב שלו כד"ם כמכו במדרכי וכו" ל). ב) מדי
א) כב" : ב) כי כאל ככ"ף וא"ן פיין כב"ד וכדלמיל כמ"ם פסוחם ולא

כספר ענודח היום וכספר לדויד לתח] על כן לריך הסופר ליזכר גזה מאד וז"ל הברוך שאמר לאפוףי מכל הסופרים בורים שחקלרים הלואר של הכרוך שאמר לאפוףי מכל הסופרים בורים שחקלרים הלואר של הלמ"ד וששים על הלח"ד כמין יו"ד מחמחשאיים ששם ריות בין שיפה לשיפה כמלא שיסה ום" כי הרוקח כתב בהדיא שש לכתוב על הלח"ד כמו ולו" ולא כמו יו"ד וכן מלאחי בהצ"מ. שד מש לכתוב על הורם שבשמועין וכוחבין קו"ף במקום למ"ד עושין נואר החלה על רלשו שיפיה למ"ד ולאר"כ בעמייבש הדיו עוררין הרגל וס"ה בשמועין וכוחבין קו"ף גומרין לגל הקו"ף ואח"כ וכ"ה בשמועין וכוחבין למ"ד במקום קו"ף בומרין לגל הקו"ף ואח"כ גוררין הגללר וזה ספול גמור כמו ם" במקום ד"ן שנחבלר לעיל בצורח ד"ל. למ"ד שנחלל מ"ד במתול מ"ד בי בשתה הרחק דסיינו אם נמלל כן בשבם ל"ל לחולים להרת ובחול יחקן ובעם הדחק דסיינו אם נמלל כן בשבם ל"ל לחולים להרת ובחול יחקן ובתפילין לם לין לו לתרים יניחם בלא ברכף (ש"ב מחים)קסת הסופר):

אות מ"ם פתוחה המונהם קנח מ) "כמו כ"ףומ"ו עיב חהיה למעלה

וגבה יכיה לחשלה שוה אל ימין שגולה מבל לחשה יכיה לה זויח וכלם שקב להד ימין יביה שגול גם יהיה גנה להדן שד כנגד מושבה החתון בז וכ"ן לבחלה. ג) והחרקום שבלד הלדן שד כנגד מושבה החתון בז וכ"ן לכחלה. ג) והחרקום שבלד הגד לק ד) שיהיה בייהם לכחלה כתשם חשוך בשוח עם הגג לק ד) שיהיה בייהם ללד שעלה כתו שלם קם קבן ה) וחתות ההגב לק ד) שיהיה בייהם ללד שתלה כתו בללכהן ולל הכרבה "ויגיע כד מדשב התחמן ודד לכלם לחד יזהר שלא יגע בי וח"מ לל יהיה בייהם המחקן ודול לכחלה כדי שלא יהיה ש"א האלד הרבה בללכשן ואם לל הדביק החרשום לחעלה לגע ווכלה בכ"ף וא"ו פשל ללי חופין לשי בחרשום לחעלה לגע ווכלה בכ"ף וא" ופשל למריו דמי שלא כסדרן וכדלשיל בסימן ל"ב סכ"ה עי"ש בח"ב. וה"ה לם הדביק החרשום לחמה בכיות ל"ב סכ"ח עי"ש בח"ב. וה"ה לם הדביק החרשום לחמה במים למחים למחים לכחיון ל"ב סכ"ה עי"ש בח"ב וה"ה לם הדביק החרשום לחמה במים להוא בסימן ל"ב סכ"ח עי"ש בח"ב וה"ה לם הדביק בחרשום לחמה במים להוא בחיים להוא הרבה בחיים להוא הוא החום להוא החום להוא הוא החום להוא החום

לשנין חיקון אם לא כחב שדיין אחריו בהו"מ:

צורת אות כ"ם סתוכה אות כ"ם כתוכה חסים א) לכסחלם ענולם למעלה ללד ימין ולמעם יכים לה זוים לימין ולשמחל שלא חסא נדאים כסת"ך ב) ואם לא עשם כן והמיטק קראם עסת"ך סטולם. והפכש

בנו כ"ף וא"ו. ככל כמנתי מ"ם המכורה וכל ספוסקים האחרונים
האחשים בנו כ"ף וא"ו. ככל כמנתי מ"ם המכור בנ"י וכל ספוסקים האחרונים
האחשים של מכמי שכם במפוחות בל כמי וכל ספוסקים האחרונים
ואפשר דשמש מספיף י"מ שכתב במפוחות וכור כהקינום פד שמשאר כצורים
מ"ן כמסכי ונ"ו איני ראים דהשטר דשם דוא האיני ספובר בדיני בסיבר
במן כמים או דשם שם לפ שנטג בספרדים שאון משטירו בקו באמיל וא"ן וא"ו
במן לכו"ע או דמסם שם לפ שנטג בספרדים שאון משטירו בקו באו מלמיל
האו בעוד מושכם ספוחות כ"ש כספר לודו אמת א"ב כוא דותם לע"ן וא"ו
האו שב"ב שם נמ"ל ול"א הלוידנו פס"ם דותם לע"א הול של לכל למי מה באע עשבון
במידר מסרמר" כמוב יצר באות ב"א בלו כן באלים בכומו בסדר ניים!
שבידר מסרמר" כמוב יצרונים ב"ץ. מדם דכלנו שוכן באלים בכומו בסדר ניים!
שבידר מסרמר" כמוב יצרונים ב"ץ. מדם דכלנו שוכן באלים בכומו בסדר ניים!
במידר מסרמר" כמוב יצרונים ב"ץ וא" במשלה כמום ב"א מכר פסים אור בים בכים אסרו

נכ"ן כי כמ"ם הוא בניום כמ"ן וא לדי ככר מסט עליו כוה כבנים אברן: * ויגיע עד כעד מושב בהחמון. ובדיעבד אם לא להים לדי המשר את המשר במים אברן: בי ויגיע עד כעד מושב בהחמון. ובדיעבד אם לא להים לדי המשר לא להים לדי להים לא להים לדי להים לא להים לדי להים להים במשר להים במשר להים לדי להים להים במשר להים במשר להים במשר להים לדי להים להים במשר במשר להים במשר להי

תמונת אות יוד וכף וכף פשומה ולמד ודינידם מופרים

לעין כל אזי יכול לגרור לפילו כשם באושן שלא יבאר רק נוף הנקודה וחה"ב יוכיף עליו מלחעוה ולחמה (חשו" הים פי' רפ"כ) פ"ב ים ליוכר מחד כמים הכרוך שחמר דיעשה הקוצות קשנים ודקים שוח יקיקל היו"ד פ"ם כ"ם יהיה חג גדול למעלה יהים נרפה כלמ"ד קפן ופם יפריך העוקן שלמטה יהים נרחה כהי"ח. ובעו"ה יש מהפופרים שחינם מהרין בזה כלל מו מופיסין כנ"ל מו בורשין שמינם שושין כלל שוקן לנד בתחלי ובחתה רוב הסובקים כבקו כרים דעוקן שתחלי מעכב כתו רגל מיני סך דיש חינוק ביניהם בדישבד לשנין חיקון דכשמחל מופיל חיקון אמיע בחוים ולח הוי שלח כבדרן חבל לם בימים וכמו שנתכחר בבימן ל"ב ובכר מות הפת"ב בזממ על זה. ע"ב יש ליזכר משר שלם לתפרסובם שלם להוכיף עליהם כי העוקן השתחלי לם יהיה רק כמין נקודה מו מעם יותר יולם מניף היו"ד כדמוכח בככר כתרומה:

צורת אות כ"ף אות ב"ף כפוסה יכהבנה ם) שנולה מחחרים שלם חדמה לבי"ת. והקיה שגולה מלהורים מבי בלדדים וחללה שבסנים יהים ב) לכל

כפהום כעובי קולמום. ופנים יהים למעלה ולמסם שוין. גם לריך ליוסר נ) שלם לקצרנה ברחבה כדי שלם חרחה כנוץ כפופה לחינוק דלם חלים ולח סיפש. (עיין בכ"י בח"ב שני חום וח"ון חום ד) משה לה זיים מסהוריה למעלה חו למסה סכולה ה) ויש מקילין ביש לה זוים מלחשלה כיון שהים פנולה לחשה וכיון שמום מלחם דמורייחם לריך לההמיר כדעה מרחשונה דפשולה ולם יועיל לה חירון ע"י גרירה דמר ח"ת מלם ו) יוכיף עליה דיו לעשוחה עגול חם לא כחב עדיין יוחל כדי דלם ליכוי שלם כסדרן. ומכשר דבות שיש לה זוים מלמעלה וענולה רלמעה • אם החימוק הורלה כהלכחה לורהם עלים מיקרי ויכול להקנה בחיקון כג"ל אף שכהב יותר ואין בזה מבום שלם כסדרן וכנ"ל בל"ב פכ"ה :

צורת אות כ"ף פשוטה אות ב"ף פשוטה רגלה מרוך ונגה קלר ח) שלה הדמה לרי"ם

ומשפ"ב לם יקצר ננה יוחר מדפי שלם חרפה ב) שי"ו ארוך לו כנו"ן פשופה להינוק וחספל ולכן לא ימשוך לוהה בכון הביפה לכבוחה הרוכה כלל ואפ"ג דכל הוחיות הין למשכן זכו למנוה חבל בדישבד לח ספול חבל בכ"ף פשומה אחם המריך ננה ג) פד שנה לה ברי"ש פשול והם ספק מהפין לחינוק דלם חכים ולח סיסש . ומחד לריך הכופר ליותר עכ"ם לכתחלה שיהיה הירך ד) כפלים כן כנג כדי במם כופפין לוהה חוכל להיוח כ"ף כפופה במין הילים כין

שער הציון כבס פריא: ד) כ"י כשם סמוכינ: כ) בס כנ" : ו) ענודת כחם ותבות:

לשומה לכפולה רק שוה לשומה חם כפולם כי יש מסמירין וליפלין בזה חסילו דיעבד [הפ"ז כיו"ד סימן רע"ג עי"ש שהרם למיהם הסופרים בורים ושהסים פשול בזה] וכן כל הפשופות לריכות לכיות לכההלה כפלים מן הנג מששם זה. ובדישבד אם נמוח כסים שהמשיך הגג של ך' עד שורחה כרי"ש חם בחששרו ה) להחריך הרגל לחשה ימריך ומס למו ימחוק הכל ו) ויכחבם מחדש מש מקילין ז) דדי בגרירם הרגל מי הגג מבל לנרור קוח מן הגג עד שיעמידנו על חמונת כ"ף לם מהני דפו"ל חק הוכוח . גם לריך הסובר ליומר שלם יעשם לכ"ף סשומה אים למעום שלם החים ענולה כמו רי"ש שאם כושפין שוהם חישבה כיף כפוסה וחם ששה לה אים לחשלה כתו ד' ח) שבולה ודינם בלרוך לנרור כולה ולכוחכה מחדש או כין שיושיף פליה דיו לעשוחה מנולה. ועלה זו דהוספח דיו מהגי אסילו כחו"מ דלא מיקרי שלא כסדרן דקודם בתיקון נמי צורת כ"ף סשושה עליה וכמבוחר לעיל בסימן ליב סכ"ה. מך חם נמנח כן בס"ח בפח הקרימה חין להולים מחרח כי יש מכבירין כזם לעיין בסמ"ג כבי' הח"ג ונדכ"ח בהלכום הה"ם דהיכם דמיכם מהלוקם כין הפושקים פין לכולים פהרה]. כל אוהיום ככפולין במ"ב י) כוהב מה הרחשונים בחחילה החיבה ובחתלעה והחתרונים

בשוף ומש שינה פשול: צורת אות לט"ר

אות למ"ד נריך להיות נוחרה ה) חרוך שח"ו ורפשהשל הנוחר יהים עבול לגד ימין למעלה ולגד שמשל זוים לרחשה כמו שהום

כמש הומיז כי תמונת כלת"ד הים כמו כ"ף כפוסה ועליה ום"ו ומהסי סעמת ההיה יריכה טגולה מחהריה ללד ימין וכשופה היסיב לפניה ב) כעורת כיף כפובה. הך הם נריך להתפיך הקו התחתון של הכ"ף שיהיה שוה עם הקו העליון יש דיעוה בזה בין השושקים די"ם דלריך [רדכ"ז בימן פ"ב והורת היים פ' חלק] וי"ם דפדרכה דלם ימשיםי לק מעם [בפר קרלה יעקב בשוש בהשו"ה שיין שסשכחב שנם שמע כן בשם הגר"ם) "ונהנו הכופרים כדעה זו ושיין בביסור הלכה . וללד שמחל מקום היכור כ"ף עם וח"ו יהיה כזוים ולם בעינול ויהם ג) חיבור בוס"ו הל הכיף בדקום כי חמונהו כהמונח וא"ו שעוביו פהמעם והולד בסופו וכניל בום"ו. ויכהוב הרחש והנוחר כפוף ד) מעם פל פנים ועל רהם הנומר נריך להיוח כ' חגין ה) מימין נדול ומבמהל קכן. ו) וכ" לכתחלה לכד חם כבה עפר הלמ"ד כעין יו"ד יש פוסקים שפוסלין בזה מפילו דישבד (עיין בחשיבה מור ישרהל והחום שם דישות בזה ועיי

ביאור הלכה

מדיין מוקצה חינו חות ונכברם במה ומשלימה ע"י כחיבה זה חינו רק לר"ם דפקון מעכר אכל לרש" דכבר כלא שיקן נששה כאות פ"ד נרירם לכד דרימה כנכה כרש"י דפלא דינא דר"ח נא כרירא כ"ב להשושקים [עיין בע"ב מים כביי קי"ג דמכביר בדיבנד כלח כוהן שמחלין ורק להחמיר נריך נחוב לדבריו ולח לכהל וחצ דקמיירו דלח נרחים כחיים קשבה ממש רק דמפפקם לכו כמי"ם קמנה ומישק קורחם ליו"ד חיל יופיל זה לכד כלי בריכה כדשםק הסור ככל חום שיש ספק וחמתי כחבו דלא מכני קרוחם הכינוק נוצרך לפיין כנוף החשוכה] ע"כ הנכון כדעם הי"ח כתוכח נפנים:

* אם ההינוץ וכו' חשבר וכו' . מה בכחנהו כלשין חשבר חף דנכ"ף סשונה כמה השמ"ג ד"ו יש לחלק דבם חריכתו מוכיח של לירכו משח"ב כוה . וחנש"ב מפנ"ד לסקל נשעם סדהק דסלא לפי לבון סהא'ם כמוכא בכ"ד כאים ט"ן שכ" דכל סכפושום לריכום לכיום פגולום לרפס וכו" משמע דכול כום ומי כלים לום דמיקה בעות בנחם מרכינו ירוחם בפירם על כל דליהל בעם ביותר מניין נמי כי כלי גווני ללד מסם וכל דברי כי"ו ליהם ברום בל בלחודי כי"ו למעם לנד ימין בנא יראם כ"ף א"כ ממילו מני ששם דלרך לעם בי"ן בים"ן נמי כי כאי גווני אלד מסם וכל דברי כי"ו איהם כרבים בלחודי כרים המנים פי"ב או האם בי"ב או שכום כי"ב או שכום כילה לנו דקאי אלד משם ועל"ם פ" מינון וכאובם איו ים לכקל:

ל אם כאריך נגכ וכוי. כות לכון הדב"ת כהלכום קב"ת ולת סופר כלל בישור דכולים מבום דכ"ל דגם כלף כות רפ לפנום [ולום ליין פי' כר"ע
ומיין כמרדי דתכל אוסיום תמון דכות רק לכהחלם] וכן פוכח בלבוב כפי ל"ו ועיין כמידושי בצ"ל כפי ל"כ סכ"ם ודלת כסט" ביו"ד בסיםן רש"ב

ונה יותר מרכנים כומם א. ופיון ג'כ נפס"ג שכם דמם שלמות מירים של כיל פימיני אם ים כו כמלא לום קבנה וכוא פיו"ד כשר ניאפ לי דפים לכלה אותיום בנון די למי"ד זכי. לם נבאר שירך נימין דו"ד די ככך וכל בכלמ"ד כווסו למיון כו באמינו לם למשים מלמקם לכלה אותיום בנון די למי"ד זכי. לם נבאר מירן בימין דו"ד די ככן וכל בכלמ"ד מיון מיני למיון כו שמונם לכיל א שמונם לכיל אפלו בים בפעולם כאמונים שלמים ממיום לייד בי די דא"ל שמונים לכיל אפלו בים בימים ממיום ממיום ממיום ביו"ד די דו די דא"ל שמונים לכיל אפלו בים מיום ביו"ד די דא"ל שמונים לכיל אפלו בים ביו"ד די דא"ל שמונים לכיל אפלו בים מיום ביו"ד די דא"ל שמונים לכיל אפלו ביו ביו"ד די דא"ל שמונים לכיל אפלו ביו"ד די דא"ל שמונים לכיל היו"ד ביו"ד ביו"ד די דא"ל שמונים לכיל היו"ד ביו"ד ביו"ד היו דא"ל שמונים לכיל היו"ד ביו"ד בי

לרי"ם ויכחוב אוחה ישרה דהיינו שחהים רחשה וסריה

מו לם ומין להבים רחים מפת"ג שכהב דבדיעבד כער אם לם היה כדי"ן דמסשר, שלם היה שובר מכ' לדדין כזיי"ן מכל לם שגולה ונ"ע להרם"ם

וגם מולי מיו כלכם כהכחים בזם ועיין בפי' ל"ו במ"ב פיק פין כזה :

צורת אות יו"ר אות יו"ד שיטור נופה ל) מלם הילמום לחד ולם יוחר שלם חדמה

ב) שוים ולם סניה כלפי מעלה גם חהיה למעלה ג) עגולה ללד ימין לכהחלה. ד)ויטשה לה רגל מדד ימין וישקם הרגל ללד שמאל ויהיה הרגל

שעל החיים לם היה דבוק להחיים אך לם היה מכר להדום ההפרדה מוחר לחקנה פפילו בחו"מ וסין בזה מפום שלם כפדרן [ולחד מל"ב סכ"ה עי"ם) אבל אם היה ניכר להדים נחבפל ממנו שם המוח "ואם נפרד רק מנד אחד החמומרם מהחי"ח הכשר דיש נהקל להקן אפיני מכר להדים ופיין נכה"ל:

צורת אות מי"ת

אות שו"ת כרלש הימיני חהיה ל)כפיף מעם לחוכה "ולל יהיה כפוף כרבה והראש השמאלי חהים כזיי"ן וג' הגין על ראשה מכל כרשם סמיר יהיה ענול כוש"ו ונס לחפה חלד הימיני ב) חהיה מגולה כי המונהה כמו כ"ף וזיי"ן וכ"ז שיע מעכב ג) בדיעבד [לכד בשנין כפוף הרכה דג"ע לדינש ושיין בכישור הלכה] ול"ג דאם לא היה כפוף כלל לחוכה לריך לכרמות לחינוק ובכל גווני לריך לחקנה חחיכ ולם מיקרי בזה שלם כסדרן דבלח"ה החונהה שליה וחם לם היה כפוף בלל לחוכה והחינוק לה קרמה לחוח נ"ע הם יש לה הקנה בחפילין משום שלם ככדרן ועיין בסיחן ל"כ בסעיף כים לענין ח' דהשופרום ומפשר דה"ה בזה דמין מורגל בפי"ח כלי כפיפה ולם מקרי בזה נשחנים לוכמה ול"ם. ויוהר ד) שלח ינפו הרחשים זה בזה ובדיפבד חם יש להם חקוה ע"י גרירה עי' לקתן בפוף חוח שי"ן מה שכהבנו שם. מם הרחש הבתחלי לח הים המונחה כזיין שרחשה היחה שנולה חך שהיחה סגין שליה נ"ע בדיעבד לפי מה שהבים הב"י לקמן כבם הנה"מ בכם הרח"ם דחה שלחרו בנמרם דשעמנ"ז נ"ן לריכה נ' זיוני"ן היינו לח בהגין מלח שלה ינשה רחשיהם ענול מוח משור שיהה לכל רחש ג' סינים מעיכוכם הוא כדמוכה בכ"י בכוף סימן ל"ו אם ח"י ההגין מהכשרת

ביאור הלכה שואם. זע דהססק אינו רק לפי מה שניררנו כפי׳ ל"כ סכ"ה כבה"ל להלכה כדעת בנחון רע"ח דחיקון מועיל כחות שחינו נרחם כשהי חותיות חשי בניכר סספרדם [דלדעת כסמ"ג אין היקן מוכיל כום כמו"מן כגון כיו"ד כאל"ף באינו מנפ

קצר ולא פרוך שלא חדמה לואין וחסמל ע"י הריאח ההינוק. "גם לריך להיות להוד חג קבן מלמעלה כל סמה וכנגדה עוקן קמן יורד מלמכה והשוקן יהים קלר מן החג. גם יהיה קלר יוחר מרגלה שמלד ימיני פן הדמה לחי"ח ואם האריך העוקן עד ששוה למעה לרגל ימיני ונכשית כחי"ם הפנה שסולה ולם מהני גרירת השוקן עד שיהיה קלר כהלכתו דה"ל הק חוכות מלם "יגרור כל העוקן ויהזור ויכתבע כהלכתו ולם מהני קריפת החינות בזה [כן הבים בספר משנה מברהם בשם בים יהודם ולדויד למת ומעשה רוקה וקנלת כופרים כי' י"ב] ובכ"ח מיירי ולח בתנ"מ דהוי שלם כפדרן ויש מישכתב דלדעת ר"י מכפנדרה [המובל בב"י ד"ה ח"ל הרימ"ם נמלם בהנה"מ וט'ן דקי"ל כווחיה לריך לנרור גם רגל ימיני ולח"כ יחקן [נ"ו פה] [חשוכת חכ"י בם" ע"ד והוכל בסים ליו"ד בסי' רע"ד" סק"ון ועיין בכימור הלכה שכימרע דים לההמיר כדעה זו. וכ"ח שנמנחו כה יודי"ן כנורת למ"ד קמנה ששולם

וכיודיין של שם לריך לשלה כל היריעה אך לש היו"ד נרשה חמש כלמ"ד שער הצירן לפין א)ב"י: ג)מוכח מב" וכן איפא כאור כבריא: ג)עי כפח"ב בכ" כן לענין כפוף מעם ורחש שמחלי כוייץ וכיש בהשחר שחין להם מקור כיכ :ד) כ"ש ברף י"כ ע'נ: ח) כיש כח'כ ההמישי: כן כ"י: נ) כ"ש בס: ד) בכ" כל הענין :

ולריך לברור כל המוח ולחזור ולכחוב יו"ד מחדש דבלח"ה כוי חק הוכוח

להחל"ף אף דפיו"ד כש"ע בם חום אחר עליו מ"מ כיון דיחר בחום זה אין שם אחר פנין שועיל ום ג'ב לפיו'ד דלא יקרא עלין כם יו"ד אלא כם אליף עלין וכמו בוכר שם בשמ"ג ג'ב אם עלם בכברא בון [ודק לשיפהו אין מופיל ום כ"א כנא ניכר כבכדרב לבדיאן ובירכנו שם ג'כ דאם המופרות למפלה בראשו אינם טובנים זה לוה והיה נוכד ההפדרה אין שופיל היקון מבוש דנולה בשי דיניץ ולא אברינן דהחשיפרת יציל את האות שיירה על ידי ההסוטרת פליו שם חי"ם פדיון פ"ר אפבר דגם בום פדיון דולה בשיים ולא אברינן דהחשיפרת יציל את האות שיירה על ידי ההסוטרת פליו שם חי"ם פדיון פ"ר אפבר דגם בום פדיון אין שלו מפוס דחין דכוק מגד חדר לפדרין חו חסבר דכום דפרטוסות עומר בל המצוח שם חסומות עליו ומציל על פויין בחחתיו של יקרח עליו בס דיין וכיל כיוד פללף ולש: • ולא יפים כשף הרכם . ומם הקרח כפוף הרכם משמע מכרוך שחתר כח"ב החליף ולש:

פב"י בשםם דבום ידמם לנתרי לפ"א וכוכא לבון זה כם' בחרותם וכנס"ם [סיע כחלי כדל בחלד יתין דאף בחלד כבחללי וכוא כויין מוכם בשים של ששחם כוא דאם כאום נתקלחו נדמה לאום אחר, אין זה כחיכה חמה וכה"ג כוא כל ביעות כ' כיכאים על ככניום זו גאלפי"ן שיני"ן וכרומם פייש ומשבה רקח כבם מסראנים כסימן א' וסרכם חולקין כל סכרא זו והכיש להריך] כלא בפיא כתכו בכ"ש וסתגור וכן נשבק סרין לקסן דאם נגפס פנקודם בחיום נד במנים מפולם וח"ב חדרכם חם לח יכפפנם כ"ב יהים דומם יופר לפ"ח הוח ודחי דהף חם חין טגע בקרקע בטי"ם כל שכפוף פרכם אסור וכ"ב אם נוגע דעכ"ם דמי במקום לביה וכום מחץ לי חד שפשמים בכ"י וכלבות וכל משרשי בבו"ע לכאר זה דאי כוכ כ"ל לכא דבכ"ם לא שחקין פלגאר זה ולא לכתוב כחם כשף כרכה. עוד ראיתי לכאר במקצח הדין לענין דינכד דהנם ראיתי בדרכר הבנדיו כתוב ולא יהיה כהף הרכה לכנ. זלה משמע דבדיעבד מותר וכסשר לדוד אמת ראיתי שכתב וויל לא יכוף הרכה האום ע' לחוכה הן ידמה לגמרי לש"א שאם הגע בשנים פסול והנה אם נאמר דהגר"ו משרש כשף הרכם כהב"ש הנ"ל דכר זה במחלוקת שנוי הגר"ו מכשיר ולד"א סוסל. אמום עיקר דינא לענין דיענד כין אם הח"ב ישהוק בט' פד בינטלנו מלודם חות ויתקנון דחל"ב מיסכל מבום ה"ם וכתו"ת דבלה כסדרן סבול יפתוך בום על בערבירים בנ"ל. והם נעסה בכשים בקרקם כפי"ם אף בחו"ם מסיל וכדפס לדד אתם כנ"ל ראין לכקל נגד בפרומם ובנב"ח כניל ואבר דגם ברא"ם גוב מודם דסטו מעם ב בקרקם בפי"ם אף בחו"ם מסיל וכדפס לדד אתם כנ"ל ראין לכקל נגד בפרומם ובנב"ח כניל ואבר דגם ברא"ם גוב מודם דסטו משעם בנירא לחודת באום מסיל מודם מחלים לחיים וקראם סי"ח כלא לינו מוקף גודל באותו מקום ובדלקין באום ביץ כסופו אלו דחבום זכ לחוד כים מפני בנירא לחודת באום מסיל מודם מודם הכפים דופו בכלל טחי"ן סא"ץ פא"ן בכל גווני לריך לבפל כא מארמו זום לא ילוויר בחו"מ ובל"ל ב בם באל לפיו"ד בג בסן מלמתלם זכו". ולפנין דישבד מבתם בלכוש דיש להקל אך לכנ"ד ל"מ דבכ"ש בא"ב כראבון מוכה בשירוש להב"ח ב"ל ברא"מ בי"ש מכני לא בכ"ד ב"ל בראבות הב"ל בראבות בר"ח ב"ל בראבות הב"ל ב

ונס כנה כרחים כינם כים וכן נכנכים וכסכים לה פכיקה לכו וכחבו דיכונ לכיוח דקונו של ח"ד כיינו כבנ בכניון פיים וככים נרחב הף הם נימה דחים משכנ נדיככד לעיון ביקרח סכול חבל לכחוס כודחי לריך למין אף חם הנח כן בתביום יבנים וכ"ש משהי דחייב למין ולח לחור ולפניתן כן כמביום יבנים וכ"ש בשותן שמהי דחייב למין ולח לחור זכיון דחשר כפים בשנים וח"ב הכנים וה"ב של מין דוכה דכיון דחשר בשנים וח"ב הכנים וה"ב לבני ב"ל מין דוכה ב"ל בין דוכה בשנים לוכים בשנים וח"ב בין דחשר סופרים

צורת אות זיי"ן אות זיי"ן ה) נפיך ליוהר שלם חהיה רבלה מרוכה בלה יהדמה למ"ן סשום׳ והפסל ע"י קריחת החינוק פ"כ ב) לם יהה כגלה חרוך מחר מב' קולמוסים. ורחשה לריך להיום עו בר משני לדדין ג) שלח

מדמה לא"ו. ייהיה מרוכש וג' חגין על רחשה. ורגלה ההיה ד) פשום מחחים לא שבורם כ) וים שעשין הקו החהחון דק ביליאה והולך ומסעבה עד חליה ומחלים חוזר: מהמעם עד שההיה חדב לחשם. וחם נחרצהה הרגל מדי"ן דינו כמו שכחבנו בחום וח"ו [מלעיל בבימן ל"ב ספ"ז בהג"ה ואף שהפח"ג חלדד להקל בזה דדי אם נשאר חהרגל כמלם פרח יו"ד הדרך החיים בהלכוח קה"ח והשערי לפרים בחחו כהמים וכ"ם אם סכלו לחינוק ולם קרתו לוייץ בודה אין להקל בזה ומוכח ממם שכתב הב"י במ"ב השני באות ומ"ו מי"ש ונכאה דהשילו מיהון לא מסני בום בתו"מ משום שלא כסדרן עיין בסימן ל"ב בכ"ב]: צורת אות חיית

אות חי"ת חסים שחי רגלים ח) כחמונת שני זייני"ן . וכזיי"ן שבלד ימין ב) נכון לששוח קרן רחשו שנול בלד ימין ויהיו הזייניץ בתוקים זה מזה ג) לכל היוחר לעובי קולמום ויהיו שחוברים בהעוסרת יחדיו (הום כמין נג נכוה). ומקל ד) [הום כמין חג גדול] יעשה לה ב) על רגל השחאל ולם בחמלם. ולריך ליוהר ו) שלם יחריך בנג החי"ם ומם החריך פסול וחין לו חירון בחסילין ומאווח משום שלח כסדרן. בדים שעשה ב' זייני"ן ז) ונג רחב דום לם הוי כמין חטומרת ח) שהום משופע שכל חם עשה החי"ח כדעת רש"י [דהייע חי"ח סשומה בלח חמומרת שעל ננה] חסילו חם החריך הרבה כשר בדיעבד פע"ם שחינה חרובע". חם עשה החי"ח ע) כהמונח שני ווי"ן חו כדלי"ח וח"ו או כדליים זייץ וחפופרם ע"ג כשר בדיעבד שהרי לא נשהנה לוורם אוח אחר בי"ז ומ"מ אם אפשר להקן לגרור יהרון האות והחפופרת ישאר במקומו כנון בחי"ת שחמונתו היה כדלי"ת זיי"ן י) והחמומרת שלו נעשים בחמנע הד' ולם בסופה ינרור מן הד' מהוחו עדשהעשה כמו זיי"ן הכל חם עותד בסוסה יחלק החוח כשינרור מן הדלי"ת ולח יהיה ל חירון לח"כ בחפילין ומזוזות במעכב בהן שלח כבדרן ע"כ יח) יש להכפיר בלח חיקון חכל בס"ח יב) מם נמנח חי"ח פחמונהו היה כדלי"ח וזיי"ן או שני ווי"ן אף שחין להולים החרת משום זה ת"ת בחול בכל גוור לריך להקן הפוח עד שיעמידו על חמונחו הרחויה ולריך להזהיר בכופרים ע"ו כי החונה בחי"ח שכהבנו למעלה יש לו עיקר בחלחוד ופחדו עליו גדולי הרחשונים ז"ל. ודע עוד דבדיעבד חם עשה להחי"ח ינ) מקל לכד או חפוסרת לכד כשר והגרע"א מסיק בחידושיו דאסילו נחסר להחי"ת החכופרת וגם במקל שהיה הי"ח פשופה כחיחי"ן שלנו כשר בדיעבד רק לם חפשר להקן בקל לעשוח לה מקל יעשה דהוי כלכהחלה. אם מפסק ירך החי"ח ולא נשאר בו רק כחלא יו"ד די בכך בין ירך סימים מו השממלי לפת"ג בפהיחה במש"כ ירחה לי דה"ה לשפר מוחיות וכו' ומה דנקם הפת"ג שם ירך בימיני משום חחריני דוכר שם נקט] ועיין בכוף אוח חי"ו מה שכתבנו שם. אם בתפופרם

וכלחורים יוסר ב) לכחתלה שחהי מרוכעת כדליית ולא שנולה כרי"ם וש"ל לשבוח לה פקב כתו כד' רק ג) שחהיה מוח חדה. והנקודה שבהוכה לם סהים סמוכם לננה פלם יהם ביניכם חלק כ"כ בכדי ד) שחדם כימני יכירמ היסיב מעל ס"ח שע"נ כבימה כשקורם עו. ולא ירחיקה מננה יוהר מעובי הגג וחם נגע בנגה מסילו נגיעה דקה כחום השערם פכולה חפ"ם שהחינות יודע שהום ה"ם כדלפיל בסימן ל"ב סי"ח וכ"ה עי"ם . ולם חהיה הנקודה נגד חמלם בנג אלח נגד סופה בלד שמחל ומם עשה בחתוע ספולה ולריך לחקום דהיינו לגררה ולהעחידה בשופה וחם כחב שהיבות שחח"ו וחין יכול לחקן משום שלם כסדרן כ) ינרור הנג שיכם שום לרגל ובמקום שנם היקון זה שינו יכול לעשום כנין שהה"ם בחמוע החיבה וחם יגרור הגנ יהיה כשחי חיבוח חזי יש להכשיר ו) כלם חיקון [כי יש הרכה מהרחשונים שפוברים שחמונת כ"ם כך שיין בחידושי הרשב"ם על שכח ק"ב ובחידושי הרימב"ם שם וכרשב"ם הנדסם מחדש על מנחות דף כים ובר"ן בפ' הכונה ובחידושי מחירי וכחידושי הרץ הנדפם מחדש על שבה כ' הבונה שם מוכח לכדים מדמחם שחמונת הק"ם כך]. ועחב נכחר חיכום בנקודה . קנמוקה חסיה לכחחלה דקם למעלה ועבה קוה למעה כעין יו"ד וחהיה לבחחלה מקוחה קנח לחסה . ולנד יחין ולח לנד שחחל מן חדמה לחי"ו ולורך הנקודה לח יפחוח ג"כ מחורך יו"ד עם עוקן החהחון שנה ולעיכוכם הום אפי' כדיעכד וכדלעיל בפי' ל"ב פפ"ז בהג"ה ע"ש בח"ב ולריך להוהיר הסוסרים שוכשלין כזה מסד וכיל דעכים חיקון מהני בזה מפינו בחו"ת חם בחינוק קורמי לה"ם ואין בזה משום שלח בסדרן דומים דמה שהקיל הפת"ג להקן כ"ף פשומה חם פשחו מרובע להוסיף דיו עליו עי"ש. כפח"ג בסימן ל"ב ס"ק ל"ג מכחפק סס לריך להיוח כנקודה בסופה שוה דוקם ליכך יחין פו חפילו מם נפלחה בחחלע בירך פ"ד רק ביסים בה שיעורה דהיינו כמלא יו"ד וכנ"ל ועיין בחשו" כרן שלם בסיח: נ"ד ועכ"פ נרסה דים להקל ע"י קריחת החינוק ועי" לקמן כדין רי"ש שעשהו קלר כוי"ו:

צורת אות וא"ן אות וא"ו נ"ל b) כמשה קור למ יוחר מעובי קולמום כדי שלם חדמה לרי"ם ורגלה מרוך כעובי ב' הולמוסים כדי שלח חדמה ליו"ד ולם יסשנה כ) חרוך יושר מדחי פן חדמה לחינוק לנוץ סשומה לספעם זה ג'יב סוב שתהיה כאשה שנולה ללד ימין שלא הדמה לזיי וסע"ם שרחש הזיי"ן עובר מב' לדדין מ"מ יש לחוש שמם חינוק דלם חכים ולא סיסש יכרסנה זיי"ן והססל. ופניה יהיה שום ולא באלכסון. ורגלה חבים ששום החחיה בשוה נח שבור בחמלע. גם פוב שעוביה ההמעם והולך מעם מעם עד שחהיה חדה למכה. הם רגל הוא"ו ג) קלר אם אין בו רק כמלם יו"ד סטול ואם מעם יותר לריך לסראות ד) לחינוק והיה חם רפש הוח"ו רהב ונדמה הנח לרי"ש. כם כהב דלי"ח במקום וח"ו בריך לגרור כל הנג ה) וחפשר דבשי נמי לגרור כל הירך דדומה לדלי"ח שכהבו במקום ריש שוריך למחוק כולו וכניל בבישן ל"כ סי"ח:

שנור הציון פי כוב בפוסקים סוברים כרש"י וגם בפור לא כחב אלא ופוב ובוי ויוסר נכלה דאשינו לר"ח בוא רק לכתחולם אחיב מנאחי בשם ספר שחד ילהק שנם כוא כשב לכקל : ג) כן משמע בכיי ווא חקשם מלשון הסור כמשירש בכלכום ס"ם אות ש"ה וח"ל וח"ל : כ) פח"ב בניכם כאומיום שלו: ו) מים נסימן (יב סיק ניב: 6) פיינ נלמד מענולם פרים ועדיף מנים וכן ספק נפשר לדוד חתם בחש בנולי הוח במו מין משועם מ"ב רק קלים ביפוש ונכפות כנני ככפים שכת"י וים לחוק כדוחק: ש) מדם כיהודת כפימן ר"ב ובשרי תורים בשני כ" ולדוד תוח ודות כסשיצ כת"ח שמפקפק כום ופיין כנכובי שרד ונדכיח כהלכום קב"ח שחולקין גם כן על כפוו"ג : י) מ"א בסק"ג : יא) כן מוכח מוו"ב כניל עיש ואם בכחים לבנם שתחמירין כוכ פיית ים (פמוך ע"ו כשפת כדחק אחרי שכשפרי אפרים ולדוד אמם כניאוכו לדלכה : יכ) נו'ב וש"א פנ"ל : יג) פמ"ג בא"א:

ושוב ז) שפורך ורוחב הביים ישה כג' קולמוסים ורוחב חללה כעובי קולמום . ומם קילר הכי"ם עד שנרחה בנו"ן כסומה לחינוק דלם חכים ולם סיפש נרשה דים להחמיר בזה עיין לקשן בדין שוה מ"ן לפוסה ובכ"י בא"ב שני פוח וא"ו פח"כ תנחחי כן בהדים בפת"ב בפהיחה ע"ם שכ" דבחו"ת לם מהכי כום חיקון להמשיכו כמו בי"ם משום שלם כסדרן: צורת אות נים"ל

אות גים"ל חסים נושם ם) כמו זייץ ב) לכהחילם וכן כל רחשי שמשל שבמוסיום שעסכיו ג"ן דומה לזיי"ן ויהי' רחשה עב "ורגל

ימין ג)דק ריורד מעם למפה יותר מירך שמאל ולם יעשה ירך זה השמאל בשמום הרבה אלם מעם "ונם ד) לם יהיה עקום אלם ימשוך בשום וינכיסנו קלם כנגד הדלי"ם והירה שמחל יהיה משור קלם עב של הדי"ן שכלדה ולח בדקוח כי חמונחם שחהים נרחים כמין נו^גן כטופה והירך יהים נמוך כדי להסמיך אלל ראשו וג' חנין על ראשם ה) אם נדבק הירך בהרנל יגרור כירך ודי בכך כמו שמכוחר בסימן ל"ב סי"ח לשנין גרירם החרפום ודיני בחנין נחבמר בסוף סימן זה במ"ב עים:

צורת אות דליית אות דליית לריך ה) שיכם גנה חרוך ורגלה קורה שחם חהם רגלם

מרוכה מגנה חדמה לכ"ף סשופה וחפסל כשלם יכרלנס בחינוק ד' ב) "ולכחחלה לריך שחהם הרגל פשופה בשיפוע קנח ללד ימין ג) ושיכם לה חג קפן ברחש נגם מלד שתחל. ולריך מחד ליוסל ד) בריכועם שלם חהם נרמים כרים וחסשל ע"י קרימת כחינוק ולכחסלה אין די בזה לבד שיהא לה זוית חדה מלאסוריה אלא גם יהא לה שם ה) עקב סוב כי חמונחה הוא כחו ב' וויץ סגורים והעקב הוא כננד רחש בניץ המחד והעוקן שעל סניה בום כננד רחש ויץ השניים. אם ו) רגל הדלי"ח אין גו רק כמלא יו"ד כבר ועיין כסוף אום חי"ה. א) כתב ה"א במקום דלי"ח אין חקנה לגרור הרגל ולהניח הדלי"ם מהחר שנשסל ודומה לצורח כ"א לא עניד מידי והוי חק הוכוח וגם למשון הגג נמי לם מהני דכל שלם נסטל עורם כמוח הוי חק חוכום רק נרוך לגרור הגג עד שיהם כנורת וי"ו ומשלימה או שיגרור גם כרגל ימין כולו ולם ישמיר כו מפילו כמלם יו"ד ומח"כ ישלימנו [פמ"ג] :

צורת אות ה"א אות היא נריך למשום לה ה) לכחחלה חג קמן למעלה מלד שחמל

שער דוציון) בי כל כפרן: כ) נ) כל ום לכתחולם אכל פיקר פדביקם פוח לשיכובה: כ) ק"ם כבם נוכ" : ו) לכפחילם: ו) פוח פשום דרק כפין ח"ד בפין: ח) לכחחילה: ח) רח"ם ופיין שם בתפיים: כ) ג'י שם: ג) פמ'ג בדיני מרם חומים וכן מכוחר לפריח כחגור וכנ"ם וקרת לפופר שחים פוסם כן בשם בור תך חשפ"כ חין מכוחר שם לפדיח דהות לעיכובה עי"ש: ד) סמ"ג ולכחורה ממה שכתב בנ"י פרובעת מפני כסוד פשמע דכוא רק לכתחילם ויש לרחום דסכותם דקוב לכתחלם שיפהם כאורך וסכותב בשום כתו דתשמע מד"מ: כ) ב": ו) כ"י וכיינו לכתחלם כי כן כתב נחמם סופר פימן רס"ם בי"ם כלי מקב אין לפסול כיון שאינם שנולה מחחורים כפין כ"ף רק כפין דלי"ם ומשחם מזה דכשפים שנולם חמש למסה ים לפסול ועיין ברביע ירוחם דמשמע ג"ב דהעיקר סלוי בלמסם: ו) ד'מ: א) כולו ככ" : כ) מתה שכחב הפת"ו באום שיים דאם לא הים רחש שמחלי כות"ן כשר וכ"ם הכח ועיין לקמן כסוף חום פ"ם ולקפן כסימן וה כמ"ב ס"ק ס"ו מ"ש: ג) כדברי הנכ"ו משמע דהוח לק לכחדים

דחמרים שם כנים חום חחם הייב כנון דמטלו לחנה דרלים ועשה רייש וכשירובין י"ג פ"ח דילחת יחיב וכוכ וכו' פי"ש וחולי ים לרחום דרי"ש לשר כנו ברו פרד שם לכ כס"ו נפ"ו ש"ב וכקיער כנולי דרי"ש לשר כרו פרד שכיל נסימן ל"כ סש"ו נפ"ו ש"ב וכקיער כנולי בחשיר ברו פרד שכיל נסימן ל"כ סש"ו נפ"ו ש"ב וכקיער כנולי בלח כבדרן שכפחקתי ום מפמ"ג פי"ם:

מלים חסים () פנים מס השיקן ספוך קלח כלפי משלם ויסים ירך פיוד, דבוק אל נג פגוף ד) בלחלם בגגוויסים פוף כנג של לד ימין כ) לכחחלם עקום למעלם מסחוריו קלחנוהנקודם שלחמה מהיה רחוקה מן רמש של הנוף ו) כשיעור עובי קולמום וחנים/ עובי קולמום נק' רוהב כקו היולם מן בקולמום כשכום בוחב, "ולנקודה המהחונה יהים ז) לכממילם שרון קמן למסכ לגד ימין מפני שממונחם כמו יו"ד שחלוי בחג שלם בגוף החל"ף[ח] זיהים שרון שממל של נכודה פלוונה היינו ההג שעל גבי היו"ד מכוון כנגד עוקן ימין של נקודה חחחונה עכיל ב"י ומשמע מריהטם דלישניה דם"ל עוקן שמשל ליו"ד בשליון ששל החליף חך מסמ"ג בסימן ל"ב במים כמות כים משמע

צורת אות אל"ף ם) פהיה נקודה סטליונה כעין יויד ב) ושקן קסן

דלכחהלה זריך להיוח נם שוהן שמחל כתו לשחר יויד . אם נגשו יוד" החל"ף העליון או ההחתון בנג החל"ף יותר מחקום דיעופן דהים בחין ניכר הכחם חלח קו משוך בשום וכן יודיי בשי"ן והפי"ן ובפ"ם והלד"י או ראש השמאלי שכשיין ולד"י שלדיך להיום כעין זיין [מס' כחיבה המה ופשוכ] אם נגשו בנוף חלות יותר ממקום דיבוקם פכול רק מם לם כהב עדיין יוחר בחו"ה מוהר להשכוה ולהרקיב הרמשים כדי שיכם ניכר ברחש [מת"ג בסי' נ"ב בת"ו פק"כ] ומוסן ההקנה ע" גרירה שיון בשו"ע כיתן לינ כוף סייח , מם למ כיה הנקדם בעליונה מי שלמסה דבוק אל הנג פכול ועיין לפיל בסימן ליב סכ"ם:

צורת אות בית אות בי"ת לריך מחד ליוהר ם) נריבועה שלם מהם נרמים ככ"ף

ואם נרשים ככ"ף פסולה ואם כפה ב) אזי מראין להינוק. ולריכה להיוח מרובעת בימין בין ג) למשלה בין למסה ואם למשלה שגולה ולמכה מרובעת צ"ע כזה ד) "ואין להקל ה) ולריך לכחהלה שיהא לה ברחשה מנד שמחל על סניה חג קכן המונהו כמו מקל ושקן קסן למעלה בלד ימין מסה ללד החל"ף [בדסמרינן בירובלמי דחגינה מסני מה יש לכי שני עוקנים חחד למעלה והחד לחחוריו מומרים לכיים תי בראך מראה להם בעוקנו שלמעלה ומה שמו מראה להם בעוקנו שמשהורים לצד המליף כיל חהד שמו] גם יכים לה ו) שקב שב למשה כי המונחה כמו דלי"ח הוך גרון בל וח"ו ע"כ צריך להיום לה זוים למעלה שיהיה כדלי"ת ועקב פוב לחסה שיהיה במקום רחשה של וח"ו ביאור הלכה

* ולנקודת המחהונה חסים לכתחום וכו'. ידים במפיין בקונסכם הוה דככמם מקומום לא ביחרםי נסים וגם בשער באיון אם כדין כוא רק לכתחילה או דישבד וסיא אהם מבלשה סיבום או דכוא פשע דסום לכתחילה או דיכבד או דים כום פרסים במסהלפים דים כום לפפמים לכהחלם ולפעמים דישנד כגון מה שכחוב דלריך כחוח לעשום כה וכה כדי שיהים יוכל להסמיך חום חולו דפשם דחם לח עשה כן ומים נעשה בסכק בסינה שרחב כשני ביכום דשכול ואם זה כאות הוא בשוף חיבה כשר כדיעבד ועוד הרכה כיונא כום ולא רציפי להאריך ע"כ כחמתי בדנר או דסים אצלי ג"כ ספק וסנחתי כדבר כמום בכוח צ'כ חל ימכר כחדם לכקל בדבר חו לכתמיר ולכשסיד לאחרים אם נאשישנא ראים כרורם: "ואין להקל. כ"כ פת"ג אמנם פדנרי רו"ן [כנליתי נאות כ"ף] מוכה דספיקר שלוי כלמסר וש"כ נואם דאם קראם כהנכה אשבר דיש בכ"ש לבקל להיביף דיו להקנה כח"מ ואין בום שוש שאל כשרך! * ורגל יפין דק. כנה מדכרי בנר"ז משמע דסוא דק לכחחילם ולפי מם של כנ"י כאות זה בפנים לוכ ש"ש לכאורם כוא לשתוכא דכא

שלון מרחה שליה היי סהב של הכדתן (הגרש"ל נחידושיו פליג ש" זמן בירדש שם בסימן ל"כ להלכה וש"ש שכירדש שלחיה דבר גם הגרש"ל מודה להסת"ב]. בד"ח כאלו וכדומה לכן בשל ידי שחסר להם איזה דבר לא דדתה של ידי זה המורש ללוו אהדת אלב ו"ד של וד" באין סינה לכט"ן של נונאה פ"ל כי"ד כי"ד המורש ללוו אהדת אלב ו"ד של וד" באין סינה לכט"ן של נונאה פ"ל כי"ד מ"ד כי"ד אם את שהמישק קרלה להאון בסרש דק ניין הרגל להגג ומראה כה"א או אפיל אם את שהמישק קרלה להאון כטידה הראויה לה און מועל היקן משום שלא הרשום כלדתן. ודע דדעת הפח"ג כום רמבול אם אין כיכת כרידתן להדיא והחשק קרלה ג"ב מיקון. ושיין כטישן ל"ב שכירוש שם דעכ"ש בכשום

עוד דברים אחדים מענין חק תוכות

כל מקום במחמר וכתו כגון נהפילן ומוזות סיח גם סמול בו חק חזרות ואפי אם רק קונו של יו"ד עמר ע" חק חזרות סיח גם סמול בו חק חזרות ואף אם רק קונו של יו"ד עמר ע" חק חזרות מעכר כיון דנלא הקון לא פיפ מדי הק חזרות מעכר כיון דנלא הקון לא פיפ מעם ע"ן [וחידות שד. בעם בחק חזרות פיין דנלא הקון לא היו ביו הבעם ע"ן היו ביו ביו מו אול הבדיך ביו ביו מו לא ביו לא מות ביו לא ביו ביו לא היו לא מות ביו לא היו לא היו לא היו לא היו לא הוות ביו לא היו לא חומה ביו ביו לא היו היו הוות הוות כל לא מות ולה בים כי

עוד איום כללים מכעל פמ"ג מדיני כקבת גויל בעתקדים נפוף הקונמרם עים :

תפילין ומוווות צריכין שיהיו כחובין כפדרן מן התורה דנחיב והיו הדברים כסדרן כין הקרים פרשה (פרשה וכין היכה (חיכה או אח לאות ספול הכל כה כאח גומה לא שייך שלא כסדרן כגון נד"י שמורכב מיו"ד מ"ן וכתב כשן ואחיד פיודי לא פיי שלא כדרן וכלכהי. וכן אם כתר תקים אות ואחר כן כתר כאות שתקום משלים כאות ולא כיי שלא כסדון דכל שאין כותר אות שלם מקרי וביו הדברים כהדרן דדבר שלם בעים לא חלי דבר אבל אם כחב יו"ד כלה קונו כשמאני חו אליף ופייץ וביץ וכדומה שאין מגע פיוד בהאום ואח"כ כת מהודם יש בו משום שלא כסדרן דבשאה לקולה אמרים דיכול להקן אח"כ [כמבוחר נט"ז כסימן ל"ו ובסימן ל"ב סכ"כ] משום דעיקר כו ברים כסדר מכחכו דשם חום עלים אשילו כלא בחיקון וכמו שבחוב אח"כ כ"ש לחומרת דשם אות עליה והוי שלא ככדת . וכ"ש אם לא נהכר נכחות רק חגין או שאר דברים שאינה מתכנים ואת"כ כדו מיקודם דיש כו משום שלא כבדון [דג"ב ויש סוסרים שנשלין בסרן שלא כסדרן בסכולי דאורייהא והוא רק מתמת חכרון ידיפה שסועין לחשוב שבלא כסדר ונקרא רק אם הוא מיחקן איזה דבר אחר גמר הפרשיות וע"כ מחקנים נעת הכהינה כמה חוחיות שכנר חלף ועבר מהן וכחמת לח כן הוח חלח חיכף כשכתב החוח שחתריו חסור להקן כתוח שלפנין חם לח בדבר במדינת אפילו כלח התיקון יש עליו שם חותו כחות ולחו כו"ע דיכה נמיכי לידע חיום דבר יש עליו שם חותו בחות כלי בתיקון ומותר להקם אסילו אח"כ ובאיום דכר אין עליו שם באות כלי בחיקון וממילא אכור להקם אחר שכהב כאות שאחריו פ"כ מהנכון לכשופר ביוכר בחו"מ שלא להיף ידו פנשם אות להקם כאיזה חיקון אחר שכהב האות שאחריו אש לא דכר שמנאל כחוב כפירוש בכפרי הפוכקים שוה חותר להקן אפילו אח"כ ולא ידמה בעומו מילחא למילחת וכ"ו כות חפי מיקון שע"י כתיכה וכ"ש חיקון בע"י מחיקה שיש כו חשש דחק מוכות חפי נח כהב עדיין בום חות אחר זה שביך מחד לידע כל סרעי הדינים שים כום כי שממו ארוכין ועיין כח"א שכתב דהוא היה מחנה עם הפוסר שלו שלא לבייף עליהם ברול מהחם זה וכחמת ענתו היה סוכה מחד הכל חיננה מועלת רק לשנץ וכמל שים מחשם דחק חוכות אכל לא משלא כסדק אם לא שיוכר כסושר להחנהג במלחכהו מלחכה שמים לחם לחם שלח להעתיק ידו תן החוה עד שיעמידם של חמונהו כדין. וככר ראיתי אכבים י"א תפארין ממון רב של היקון הפיליקן ולוקחין מכופר חומן ביכול לעבות כתים וחים ומהודרים כדין גכל פרטיהם וחשרי חלקם חכל ביוהר מזה לרוך ליוהר פל פנין התפילין מכשנים והם הפרביות ביעשה כסוסר כל חוחיו חיהם כדין בכל פרטיהם והדוריהם ולוה לריך שיהיה הכושר כק בדיני כחיכת החותיות וגם שיעשה מלחכתו במהינות כי חבילו חם חות חחד לח מעשה כדין ככל שרשיו הוא מעכב לכל התשילין כדאמרים מנהות כ"ש] . אם חסר בהבקב ביוגין או בקונו של יו"ד מכואר בכימן ל"ו בט"ו וכל"ב במ"א דיש לחק אמינו אחר שבחכו דכל בהאות מורחו עלים אע"ב דכלא קונו של יו"ד כבמאלי סכול לר"ח וגם תגין י"ח דפכול הם לח חייגן מ"מ וכיו בדכרים גוף בדכרים פסדר לכתכו. וכן להפרד עיטות כין אות לאות שרי את'ב וסטום דדורה אם לא במהם לורחו ע"י בעיטה וכן יודרי האליף והשיץ והעול והגל בהר"ז בהין טוענין ותימק דְלֹח הַכִּים וֹלֹח פִיפַש קורח חותן בנורתן חו בידת ודני"ח וכדומה בחין הגג מחובר ליכך למעלה וחיטק קורה הוחן כצורות רשתי לחקן הח"ב. וירחה דכ"ו דוקה אם חין ניכר פרידות להדיה כה הם ניכר להדיה הע"ב דהתינוק קורה כן כיון

		,	
	•		

משנת סופרים

• • הועתק והוכנס לאינטרנט www.hebrewbooks.org ע"י חיים תשע"א

משנה ברורה סוף סימן ל"ו: הלכות צורת האותיות של הכתב האשורי